

POPRSÍ PALACKÉHO.

Modelloval Jos. V. Myslbek, v bronzu lil Václav Mašek.

Dle fotografie Bedřicha Sandtnera.

(Zvláštní otisk z ilustr. časopisu «Světozor».)

17501

ODKAZ
PROF. ALB. BRÁFA
UNIVERSITĚ PRAŽSKÉ

VLASTNÍ ŽIVOTOPIS

FRANTIŠKA PALACKÉHO.

Z POZŮSTALOSTI JEHO

VYDÁVÁ

MARIE ČERVINKOVÁ RIEGROVA.

F. P.
Ve prospěch pomníku Fr. Palackého.

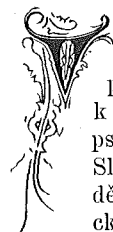

548

V PRAZE.

V KOMISI TISKÁRNĚ FRANTIŠKA ŠIMÁČKA. — NÁKLADEM VLASTNÍM.

1885.

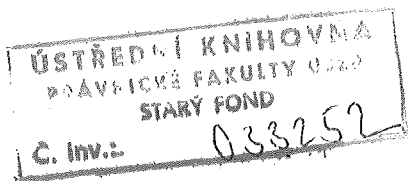
pozůstalosti Fr. Palackého, mezi jinými vzácnými příspěvky k jeho životopisu nalezena jest nejen stručná autobiografie, sepsaná r. 1865 a otištěná s některými změnami a doplňky ve Slovníku naučném, ale i starší a obšírná autobiografie jeho dětství a mládí, dosud nevydaná. Tato sahá až do vystoupení Palackého ze škol Prešpurských a dále až do konce r. 1818, kdež náhle jest přetržena, i končí podávajíc ještě opis několika slov naznamenaných dne 31. prosince 1818 v „každodenníčku“, jež Palacký počal sobě psáti dne 25. listopadu 1818. Připojena tu dále poznámka: „Školy opustiw, když sem chtěl historii svého vědeckého vzdělání psáti, zaznamenal sem sobě předkem některé myšlenky a opisy.“ Avšak poznámka ta i s následujícím výpiskem z každodenníčka jest přeškrtnána, a přidán jen ještě opis vysvědčení, jehož dostalo se Palackému ze studií humanitních.

Zdá se, že Palacký, vypsav obšírně mládí své, neměl sice v úmyslu pokračovati v podrobném vypisování života svého dalšího, tam kde denník jeho již za vypsání to poskytoval náhradu; ale zjevno jest, že chtěl autobiografii mládí prodloužiti řadou výpisků, kteréž sobě činil pro potěšení a povzbuzení své a pro vlastní snad někdy upamatování. Přiložený jsou k autobiografii některé „*Běžné myšlenky a opisy*“, „*Wýtahy listovních pamětí*“ (z listů psaných Palackému, jakož i od něho jiným) a počátek výpisků nadepsaný: „*Paměti vytažené z každodenníčka*.“ Vše to psáno jest týmž písmem a nepochybně touže dobou, kdy sepsána byla i autobiografie mládí. Bohužel jest výpisků těch jen poskrovnu, zůstaly patrně nedokonány, a to na škodu tím větší, že listy, z nichž výtahy ty učiněny, namnoze nenalézají se v pozůstalosti.

Autobiografie mládí Palackého psána jest jeho rukou a pravopisem obvyklým před r. 1840 a 1842, totiž *g* na místě *j*, *y* a *j* na místě *j* a *í*. Počátek rukopisu buď později povstal aneb přepsán a změněn byl, psán jest písmem, jakým P. později psával, a tolikéž jsou v textu některé opravy psány stojatým písmem Palackého a též pravopisem pozdějším. Oprav těch jest nemnoho, Palacký pozměnil jen některá slova dříve užívaná nahradiv je výrazy novějšími; vidíme z toho, jak mluva naše stále pozvolnu se vyvíjela a bohatla. Takž na příklad na místě „*hospoda*“ napsal Palacký „*byt*“, u slova „*museum*“ poznamenal „*časopis*“ atd.

Písmo Palackého, byvši v mladosti jeho spíše ležaté, v l. 1825 až 1827 počalo se měniti, a ustálilo se pak konečně v tom způsobu, v jakém psával až do své smrti: písmem drobným, stojatým, nad obyčej úhledným a vždy tak stejným, jako by každá písmenka tištěna byla.

Soudě dle písma není pochyby, že Palacký napsal autobiografii mládí svého před r. 1826, a se soudem tím souhlasí úvahy povzbuzené obsahem samým. Porovnájí se rukopisy Palackého z různých let, shledá se podobnost největší mezi rukopisem autobiografie a jinými rukopisy

z r. 1823. Není tedy bez podstaty domněnka, že Palacký psal autobiografii mládí svého ještě v Uhrách, prve než opustil své vychovatelské místo, odebíraje se na jaře r. 1823 do Prahy za novými studii a do nových poměrů.

Snad mnohý ctitel Palackého bude toužiti na to, že se prodlelo až příliš s vydáním vzácného rukopisu toho. Důvodem ku prodlení tomu byla zejména i neukončenost rukopisu samého; zdálo se zajisté, že nejvhodnější lze jej vydati až v čele životopisu, kterýž by autobiografii doplňoval a ve vypravování obšírném pokračoval tam, kde ona přestává; také že rukopis ten nevelmi objemný lépe se hodí k tomu, aby uveřejněn byl zároveň i s jinými písemnými památkami kratšími neb korespondencemi Palackého.

Ježto však nelze pomýšleti na to, aby zevrubný životopis Palackého v brzku byl vydán, odhodlali jsme se povoliti laskavému usilování a přimlouvám páně redaktorovým a vydati autobiografii mládí v Osvětě, jakož i ve zvláštních otiscích z Osvěty, připojivše k otiskům těmto též dále sahající autobiografii druhou a spolu i podobiznu Palackého dle obrazu provedeného v oleji r. 1821 malířem Kadlíkem; a usnesli jsme se na tom tím spíše v této chvíli, aby za příležitosti odhalení poprsí zvěčnělého na domě č. 719 na Novém Městě Pražském, kde žil a skonal, mohli sobě ctitelé jeho odnesti knížečku tu na památku.

Rukopis otištěn jest tu doslovně tou orthografií, kteréž Palacký až do smrti se přidržel, a ovšem s opravami, kteréž v textu autobiografie první sám byl učinil, při čemž slova, jichž původně byl užil a pak je vymýtil, uvedena jsou pod čarou.

Autobiografií tou nejsou vyčerpány veškeré prameny a zvěsti o mládí Palackého, avšak tyto najdou místa svého teprve ve příštím životopise; pročež podáváme zde rukopis Palackého beze všech dodatků, nepřičiňující slov zbytečných tam, kde mluví Palacký sám.

Vždyť poznáváme jej v každém slově, poznáváme jej ve velebné prostotě, v nehledané síle jeho slohu, poznáváme jej v tom dechu horoucího, ideálního nadšení pro všechny vznešené pomysly a cíle člověčenstva, kterýž v mladosti v něm zaplanuv neutuchnul ani pod popelem šedin, poznáváme jej ve prudkém ba i příkrém a bezohledném povrhování vším co špatného a nízkého, i v té nezměrné lásce, ve kteréž posvětil se cele službě národu svého, poznáváme jej konečně po pravdě, která tak nepokrytě, dojemně, mocně a skvěle mluví k nám z jeho slov.

Bylo asi ve světě pořádku lidí, jimž by lež a přetvářka byla v té míře cizí, hnusná ba i nepochopitelná jako Palackému; celý jeho život byl pravdou. po pravdě bádál, dle pravdy jednal a každé slovo, které pronesl, přyštilo se z hloubi jeho bytosti — bylť ve všem věren svému heslu: „Svoji k svému, a vždy dle pravdy!“

Marie Červinková Riegrova. ¹⁾

¹⁾ Obírajíc se již delší dobu sbíráním materiálu k životopisu Palackého, vznášám ke všem, kdož nějaké listy Palackého u sebe chovají, snažnou prosbu, aby mi buď věrný doslovný opis jich zaslali, aneb listy ty laskavě k opisu zapůjčili. Prosim více, aby mi listy Palackého zaslány byly ve psaní doporučeném do Malce u Chotěboře, načež neopomenu všem těm, kdož by snad sami darovati jich neminili, navrátiti je v brzku opět zásilkou doporučenou.

I.

Rodina *Palackých* ode dáwna netoliko w Morawě, ale i w sausedních zemích dosti jest rozšířena. Domýšlím se, že obdržela jméno své od „*Palace*“ neboli „*Palačowa*“, wesnice panství někdy Jičinského we Přerowském kraji, a to již w XVI. století. Gruntovní kniha města Fryštáku nese půwodní zápis w tato slowa: „It. léta páně 1566, za purkmistra Jiříka Palackého a foita Matěje Wašnikowa, za téhož úřadu, kaupil Jan Berka podsedek od Jana Ondřeje Bošowského“ a t. d. To wypsal odtud pro mne před drahně léty prof. A. W. Šembera; pak Pisecký někdy gymnas. prefekt Schön také z knih tamějších vytáhl zpráwu: „1649 erat Pisecae decanus Wenc. Adalb. Palatsky a Kernstein.“ Zemané Palačtí, w hořejších Uhrích posawad žijící, zdá se, že we 30leté wálce z Morawy se tam wystěhowali.

Předkowé moji přebýwali, pokud rodinné podání naše stačí, vždy w *Hodslawicích*, wesnici ležící mezi městy Nowým Jičínem a Walaským Meziříčím asi uprostřed, sotwa míli zdáli od Palačowa; písemné však o nich památky nesahaji výše nežli do počátku XVIII. století, kdežto zejména Matěj Palacký byl w létech 1705—1711 foitem w Hodslawicích. Syn Matějůw Jiří († 1785 5/12) byl praděd můj; na děda Jiřího († 1806 14/1) pamatují se co dítě ještě sám, nikoli však na bábu Rosinu Bartoňowu. Oni, co mladší linie, bydlili w chalupě pod čísl. 72; starší zajisté linie držela foitství Hodslawské dědičně; předposledního foita (Erbrichter) Hodslawského, Josefa Palackého, znal sem za svého mládí velmi dobře.

Hodslawice leží na sewerním swahu powěstných někdy hor a lesůw Domorackých, jichžto pramenowé wysílaji wody své jak do Baltického, tak i do Černého moře. Proto není tu na rozhraní wod ewropských nižádné řeky, nýbrž jen nepatrný potůček „*Zrzávka*“ zwaný, po jehožto březích obau táhnau se domy asi půl hodiny zděli. Hodslawice náležely od nejstarší doby ku panství hradu Štramberka, kteréžto kaupiwše Nowojičínští měšťané r. 1558, drželi swobodně až do r. 1621, kdežto Ferdinand II. celé panství jim, co horliwým protestantům, konfiskowaw, darowal je řádu Jesuitskému; po jehožto zrušení město Nowý Jičín oswobodilo se, panství pak celé propůjčeno 1781 Theresianské rytířské Akademii we Wídni.

Jesuitům, pokud panowali Jičínu, bylo wěsti dlouhé a kruté boje s poddanými svými, jež přiwesti měli opět do lůna církwe katolické: neboť obywatelstwo všech těch hornatin, ježto rozkládaji se okolo vysokého Radhoště we východní Morawě; a tudíž i panství někdy Štramberského a Jičinského, přílnuwše celau duší ke straně podobojí a zejména k jednotě Bratří českých, odolawalo dlawo všem jejich autokům a nástrahám i sebe chytřejším a důraznějším. Z okolí toho, a však nejwíce z wesnic německých, ježto i podnes náležejí k ewangelické církwi Hodslawské, wyšli r. 1722 prwní zakladatelé Herrnhutu,

nyní světoznámého; že by však i z rodiny mé kdo byl s nimi se vystěhoval, není mi známo. Mám to však z ust jak otce svého, tak i foita Josefa Palackého, že ještě i za panování Marie Theresie obydány u Palackých nábožné schůzky z okolí celého, a owšem w úkrytých, obyčejně w noci; někdy i we hloubi lesůw Domorackých, když který jesuita neb špehaun byl na blízku; stráže rozestawowány na potřebných místech, aby prozrazení nebyli. Tu spíwáno, modlitby se daly a čítány knihy starobratrské, jež míwali zakopané w hustinách lesůw. Prohlášením tolerance od císaře Josefa II. r. 1781 wzalo to konec. Poněwadž ale w patentě tolerančním jednota někdy bratří českých nenašla ohledu ni místa, předkowé moji, dlaubo bywše na wáhách, přihlásili se konečně k wyznání augšpurskému; s nimi také wětší díl obywatelstwa jak Hodslawského, tak i okolních wesnic.

Otec můj *Jiří Palacký*, tehdaž ještě jinoch, (naroz. 18. Dec. 1768) odhodlal se hned od počátku ke službě nové té církwe, a již se byl odebíral do Uher, aby tam nabyt we školách ewangelických potřebného učení, když ho došel od wrechnosti rozkaz, aby nastaupil auřad školního učitele w Hodslawské církwi. Pobyw tedy jen krátce ještě we školách Jičinské a Hranické, stal se r. 1784 prvním učitelem, čili jak se říkalo, rektorem školy Hodslawské. Pojaw sobě 2. Febr. 1790 za manželku *Annu*, dceru sedláka Josefa Křížana w Hodslawicích, potom (tuším r. 1797) wystawil sobě sám swým nákladem školu dosti prostrannau, w níž až do r. 1829 zastával auřad svůj. Já byl první z jeho dítek, který zrodil sem se w nowě wystaweném domě (číslo konskr. 108.) a sice 14. Jun. 1798; však teprw 17. Jun. křtil mne druhý pastor té církwe Jan Pilečka, rodilý ze Wsetína. Matka má porodila w létech 1791–1814 wesměs 12 dítek: a však jen sedm z nich (Jiří 1791, Anna 1796, já 1798, Mariana 1802, Ondřej 1807, Jan 1812 a Rosina 1814) dospěli k věku.

Otec můj byl we wší swé prostotě předce muž neobyčejný. Příroda udělila mu byla pronikawého rozumu i ostrého wtipu, kterýmž já i w dospělejším věku často sem se obdiwował. Mnohostraná zkušenosť, zdravý saud a pozorliwá paměť na wše, co kdy duchu jeho se předstawilo, zásobily ho jistou filosofií žiwota, kterauž nad sausedy swé znamenitě wynikal: ale i samé učenosti nebyl cele prázdnen, dychtiwé a bedliwé čítawaw každau knihu, která kdy do rukau se mu dostala. We wšem, co dotýkalo lidské mrawnosti, býwal nad míru přísným, aniž kdy jakau něžnosti osvědčował se k dítkám swým, ačkoli o dobro jejich ochotně a upřímně se staral; wile jeho býwala neoblomná, často i prehliwá. Přitom byl pilný w powinnostech křesťanských, horliwý w nábožnosti nepřetwářeně, a stálý obránce církewního wyznání swého. Biblií celau měl w paměti, a we wšech příhodách žiwota swého slowy jejimi se řídil i těšil.

I matka má byla jediná mezi tisíci: byla čistý obraz newiny, tiché domácnosti a mateřské lásky. Nepamatuji, žeby kdy wášen aneb náruživost nějaká byla zkalila jasnau, ctnau a pokojnau duši její; nikdy myšlenka neslušná neopanowala mysli její, nikdy slowo neswaté newyšlo z ust jejích. Příkoří ode zwášniwělého manžela swého snášela trpěliwě; kdykoli znikla mezi otcem a dítkami newole jaká, ona dowedla ji po-

každé k dobrému konci. Literní wzdělanosti neměla naprosto, aniž rozuměla řeči které kromě mateřské; rozum přirozený a saud neporušený chránili ji wší powěry a pobožnůstky. Byloť ji milowati každému, kdokoli ji kdy poznal.

Já hned za mládí přilnul sem ku knihám. W pátém roce věku swého již přečetl sem byl celau biblií, we kteréž tehdaž, kromě příběhůw Mojžíšowých a Josefowých, nejwíce pautaly mysl mau věci tajemné, kterýmž nejméně sem rozuměl: milostné písně Šalamaunowy a průpovědi Jesusa Syracha. Pamatuji se také, že psawaw na počátku předpisůw školních rok 1803, potom diwil sem se a pochopiti nemohl, proč tam stál r. 1804. Brzy stal sem se prvním, ačkoli téměř nejmladším žáčkem we škole otce swého, we kteréž již tehdaž užíwalo se způsobu wzájemného wyučowání. Přitom i přiwykal sem záhy pracem domácím a hospodářským. Poněwadž otec můj byl také obecním písarem, a jsa spolu chalupníkem we wsi, měl swé hospodářství polní, wedl wšeliké obchody, až i umění krejčovské: já zároweň s jinými bratřími a sestrami konal mu wšecky nahodilé služby, nosilw obecní kurrendy do wsi sausedních, wyháněl též kráwy na pole a chodil i do hor na sbírání hub, malin a jahod, kteréž když potom w Jičíně prodány byly, já k newymyluné radosti swé z wýdělku toho pokaždé také nekolik „patákůw“ dostával sem.

W dewíti jsa létech, o wánocech r. 1807, weden sem byl od otce swého do *Kunwaldu*, panské wsi za Jičínem, abych tam¹⁾ němčině se naučil. Přebýwal sem půldruha léta u sládka Wenera, kterýž od otce mého dřiwí do piwowáru kupowával. S jeho sestřenicí, Nanny Urbanowau, dobruu dēwečkau, ana jediná w domě češtině rozuměla, důwěrně se stowaryšiw, chodil sem do škol Kunwaldských, založených od Marie Walburgy hraběnky Truchsesové na Zeilwaldburku, rozené Harrachowé. Zde sem we wýborném swobodného ducha učení první základy wědomosti swých položil. Ústaw ten byl weliký, památný a Salzmanowému poněkud podobný; hraběnka znamenitý naň náklad wedauc, mnoho sobě na něm záležeti dala. Kromě škol wesnických wyučowáno ještě zwláště²⁾ w zámku asi dwa a třicet wybraných chlapcůw a téměř tolikéž dēwčat rozličného rodu a věku; tu přednášeny mimo jiné nauky, počátkowé wšeobecných dějin, anthropologie, fysika, hospodářství, a tém podobné. Učitelé moji byli: Hraběnka sama, znamenitá paní, pak Jurende, Turek, Schneider, Richter a jiní. Na poslední weřejně zkaušce zapsán sem byl sám pátý do zlaté knihy ústawu toho, a z rukau hraběnciných dostal sem weřejně odplatu za milost, knihu o lásce k lidem. Byl to pěkný jarní čas žiwota mého. Milowán sem byl ode wšech učitelůw a domácích swých; zwláště ale ode staré paní Wenerky a jejích dwau dcer, učitelkyní w zámku; pak ode Turka kaplana, milostníka hraběncina, a od Richtera warhanisty, u kteréhož sem spolu se swau milowanau Nanny byl se počal učiti klawirowati. Pan Turek tuším zwláště proto tak wliďně se ke mně měl, aby mne

¹⁾ Až potud sahá rukopis psaný písmem z doby pozdější, odtud počínaje psán rukopis orthografií starší.

²⁾ o swé.

ku katolické církvi konečně převedl, wida mne k tomu dosti náchylného. Zpozorowaw to můj Otec, wzal mě domů, právě když byli Francauzové léta 1809 do Rakouska se wtiskli. P. Turek, když sem se od něho laučil, slzy proléwal, mne dále ke ctnosti napomínaje a božskému opatrowání poroučeje. Několik let potom ústaw tento Kunwaldský, příliš swobodný, rozkazem vyšším zastawen jest.

Otec můj poslán byl od panství Nowojičinského we kwětnu léta 1809 za dozorce a průwodčího asi patnácti wozůw, wezaucích náklad pro wojsko rakauské do Hodonína; dříve ale než Hodonína dojel, došla ho odtamtud zpráva westříc, aby náklad ten zrowna do Trenčína zawedl, poněwadž se staw našeho wojska tehdáž již byl proměnil. Tau tedy příležitostí dostaw se otec můj do Trenčína, oznámil se s kazatelem a starším bratrstwa Trenčanského, Janem Zaubkem, a s učiteli tamější ewangelické latinské školy. Napomínán byw od Kunwaldčanůw, aby mne od dalšího studowání neodwodil, ku kterémuž sem já tak welikou chuť ukazowal, umínil mě dáti do škol Trenčanských. W měsíci srpnu 1809 zawedl mě tedy do Trenčína, kdež sem i pořád do tak nazwané alumnice přijat byl. Zde vše tomu, co sem w Kunwaldě poznal, naopak sem zakusil; učení uherského způsobu, kdež mimo latinu na vše jiné zapomínáno, žiwnost přebídnu, tak že mi často i hladu trpívati bylo. A přece škola ta nebyla z nejhorších mezi uherskými; učitel můj, Jan Martinek, muž statečný, aspoň rádby byl i dále pokračowal, kdyby zákony školské a okolností jeho jej byly nehatily; mezi kaplany, kteří také we škole učili, byl i Skaličan Langhofer, výborný Slowák. W prwním půlletí školském odbawil sem tak řečený donat, a i hned sem byl do grammatiky přesazen; na druhý rok byl sem prwním grammatistou, a na třetí jediným we škole syntaxistou. Ale posléze znechutila se mi škola Trenčanská, i nepilně chodíwal sem do ní. Což tam mám dělat, prawil sem, ¹⁾ když nám učitel za celého půlléta o ničem, mimo chování slepic, rozprávěti neumí anebo nechce; raději zůstáwaje doma, řečtině se ze knih swých učiti budu. I wězel sem tak neustále we knihách, že prwní hospodyň má, dobrá osoba, hrozně se počala starati, abych se prý posléze smyslem neminul. Lidé, kteří čítawosti mé powolowali, byli všickni krutí horliwci w náboženství swém; a půjčiwali mně tedy nejwice jen polemických spisůw od Chemnitia, Hoe, Habyla i jiných, jimž sem se já posléze z paměti naučil. Tudíž i upadl sem do fanatismu tím prudčejšího, čím otewřenější a jemnější bylo srdce mé; a brzy sem sobě w ničem již tak nelibowal, jako w hádkách o náboženství. Jaké myšlenky tehdáž hlavou se mi máty! Umínil sem si byl poswětití žiwot swůj obracowání pohanůw na wíru křesťanskau; chtěl sem co missionář dánský zabráti se někdy do Trankebaru aneb na ostrowy australské. Takto ztracen čas nenawrácený w bezmyslném počínání, a nebylo, kdoby mě opět na prawau cestu byl uwedl. Poslední dvě léta bytu swého w Trenčíně přebýwal sem u Sam. Štíra (Štúra) warhanisty, dobrého muže, jehož umění sem se i sám poněkud naučil; nezadlauho počal sem warhanowati we chrámě při službách Božích; a P. Zaubek bráwal mne se sebau ke slawnostem církewním seniorátu

¹⁾ řka.

swého, ku poswěcení chrámůw a uwení nových kněží, do Podlužau, do Kochanowec, Ozorowec a do Mor. Leskowce, kdež sem složeně a zpíwaně od něho slowenské kantáty na warhanech brál a takorřka zpráwcem choru býwal. I básniti počal sem času tohoto latině chwály jara. Největší lásky užil sem u P. Bakoše, předního a ctěného měšťana Trenčanského, jehožto syn Jan byl nejmilejším přítelem mladosti mé; ale brzy po mém odchodu zemřew, naplnil mne smutkem na dlouhý čas. Natrpěw se já mezitím dosti nauze, a nenabyw známostí kromě latiny a spisůw polemických, opustil sem Trenčín chutě, na konci měs. čerwna 1812.

Za příčinau mého dalšího studowání ustanoweno, abych na Prešpurské lyceum, nejlepší toho rodu školy ewangelické w Uhřích se odebral. Šel sem tedy s otcem swým pěšky do Prešpurka, kamž i 24. srpna k wečeru šťastně sme se dostali. Po neznámých ulicích blaudíce, a zvláště na chrám a školy ewangelické se doptáwajíce, pozwáni sme hostinsky od měšťana Schwanzera do domu jeho, kdež sme potom za skrowničký plat několik dní pobyli. Prof. Stanislaides, tehdáž rector celého lyceum, poznaw, že při wší swé známosti latiny, přece dobře po uhersku konstruowati neumím, dal mě ještě na rok do syntaxi, Prof. Baderowi; což mně, ale w jiném ohledu, welmi prospěšným se stalo. P. Bader ochotně půjčíwal mi ze swé knihowny spisůw Salzmanowých, Campowých, Beckerowých a Glatzowých. Tudíž počal sem odwykati fanatismu swému, neměw k němu dalšího podpalu, a zajímán byw cele jinými předměty; oblíbil sem sobě tehdáž zvláště zeměpis občanský a cizokrajná putowání. Wděčnost ku professoru swému wnukla mi báseň latinskau ke jmeninám jeho, kterouž sem jemu we škole weřejně perorowal. Z ohledu žiwnosti mé byl sem nejprw se dostal do alumnice; potom když Prof. Gross hledal některého syntaxistu za slaužičiho do Jesenákowského konwiktu, podwolil sem se k tomu já; za mnohé služby swé dostal sem byt ¹⁾ a jídlo, což obě mi tehdáž welmi whod přišlo, protože Otec můj jen na mále mi pomáhati mohl. U Badera byl mi před odchodem swým zůstawil dwacet zlatých we směnkách, kteréž sem já i brzy na knihy rozdal, mezi jinými na Schellerůw latinský slowník. Na konci školského roku a měsíce čerwna 1813, šel sem s towaryši swými Fajnorem, Joseffim a dvěma Hrebendowci přes Pezinek a Modru, pak Nowé Město, Brumow a Wsetín domůw na obročné ferie. Welikau žízni trápen byw, pil sem dychtiwě z jedné studánky na Karpatských stráněch, jejíž woda diwnau chuť měla; nezadlauho pocítil sem, au krk můj ztlustnul, a mnoholetému nákladnému léčení mnoha učených lékařůw nepodařilo se zbawiti mne té nemilé tíže.

Na konci prázdnin, w měsíci srpnu, když sem se pěšky do Prešpurka wracel, sprowázela mne milá matka až po Poteč blíže Klobauk. Powěťří bylo newlidné, deštiwé; na Wláři strhna se přiwal náramný, promočil mne o samotě krácejícího do niti. Proti vůli swé přinucen sem byl stawiti se w Trenčíně u P. Bakoše, abych poněkud okřál. A tak diwným uložením Božím zachowán mi žiwot. Té zajisté samé noci tak se náhle rozwodnil Wáh, že nejen dolejší město, ale i celé

¹⁾ hospodu.

audolf Trenčanské potopil; mosty, domy, ba wesnice celé praudem swým zbořil a zachwátíl, až na mnoha místech ani znamení jejich někdejšího bytu nezůstalo. Strašný nárek lidu a temné hučení řeky, rozléhající se o půlnoci po celém městě, probudily mne ze sna ke hroznému divadlu. Řeka po ulicích dolejšího města vysokým a mocným praudem tekla; dům po domě bořili se, pádem swým záhubau hrozíce sausedům, aneb podryti jsauce neodolatelným wody autokem, vypáčení a zanešení jsau po řece daleko, an na jejich místo naplawení domové a mlýnowé jiní po ulicích se walili. Lidé, kteří na počátku nebezpečnosti pořád se byli neuchránili, překwapeni sau v domích swých ke hrůze tím wětší, že woda nočním náhlým rozlitím swým wšecky loďky a bárky byla pryč uchwátíla. I wystupowali wšickni na střechy domůw swých, když se woda již nad okna lila, ale když posléze domové sami počali se polybowati, mnozí strachem omráčení ztíží na blízké stromy utéci se mohli. Hrabě Hesházy tehdáž několika rodinám život zachowal. Já sem zatím i se mladým Bakošem, bratrem někdejšího přítele mého, wystaupil na Trenčanský zámek zhůru: a tu nowé ještě strašnější divadlo předstawilo se očím mým. Od hory do hory wšecko stálo pod wodau, a z té hrozné potopy jen tu i tam někteří stromové nebo střechy o samotě ještě wynikaly. Mezitím celé wesnice,¹⁾ jako ta na ostrowě mezi oběma mosty, byly docela zmizely; ani oné hospody pod silhotěmi nebylo wíce widěti, kterauž sem já w prwním plánu cesty swé byl práwé w tu osudnau noc sobě za nocleh ustanowil. U prostřed ohromného praudu plawili se domové a mlýnowé dolů, a na střese jich často celé familie okročně sedíce, tiše a smutně očekáwaly, kam je řeka zanese; okolo nich hemžila se woda lidmi a dobytčaty, ježto buď na deskách, buď i jiných náradích po wodě plauli, ochraplé hlasy swé k welebnému hučení praudu pojíce. W té wšeobecné záhubě podjimala mne zvláště hrůza jakási tajemná, když sem popatřil na plawící se dolůw mlýny, kteří opuštění od lidí ještě w živé ochotnosti na prázdno mleli; a k dowršení weškeré rozmanitosti této hrůzy stalo se, že jeden z nich ustawičným třením posléze zapálil se, w plném plameni u prostřed té powodně z powlowna dolů se táhnul.

Já sem za celý týden zabawil se w Trenčíně, protože pro nedostatek člunůw nemožná bylo přes Wáh přejeti. Potom ale dal sem se mezi prwními přeplawiti na dwau rybářských čluncích spolu swázaných, na nichž sotwa dvě osoby směstnati se mohly. Mladý Bakoš a Husár tehdáž se mnau společně do škol Prešpurských se odebrali. Hojně zdechlíny na březích Wáhu ležíce nepochowané, wyzíwaly w tom horku puch protivný a škodliwý po celém pokraji. Já sem w Očkowské hospodě sešel se s Nowojičenskými kupci, a dal pořád o sobě nawěští rodičům swým. Poznal sem potom, že i matka má té powodně na Wsetině kruté zažila, a sotwa při životě zachowána byla.

Tento můj příběh Trenčanský stal se mi památným i w jiném ohledu. Já sem do té doby o materčinu swau nic byl nedbal, ani ji sobě nelibowal; latina i němčina mně mnohem milejšími byly, tak že sem jen w těchto řečech psané knihy za hodné uznáwal. Pan Bakoš

¹⁾ dědinky.

ale libowal sobě nad jiné w češtině i w českých knihách; mezi jinými měl i Jungmanowu Atalu, a předplácel na Hromádkowu nowiny spolu s „prwotínami českých umění,“ w kterýchž ale obau spisecch mnoho nowočeského se nacházelo, čemuž newždy wyrozumíwal. O mně jakožto Morawanu domníwal se, že bych já tomu lépe rozuměti měl;¹⁾ i poprosil mě několikráte w společnostech rodiny swé, abych mu některá temnější místa i slowa powyswětlil. Ale brzy ukázalo se, že já tomu wšemu ještě méně rozuměl nežli on. Hluboce proniknut jsa stydem, umínil sem sobě pocwičiti se w češtině, aby se mi nestalo cos takowého ještě podruhé; zvláště an mi nejen hostitel můj Komeniowu spisy a Jungmanowu Atalu welmi wychwalowal, ale i já ještě w ty dni obě u něho čítaje, čím dál tím wíce krásau jak obsahu tak i řeči jich jímána sem se cítil. I hned přijda do Prešpurka, dal sem sobě záležeti na materčině swé, a nezadlauho dostaw we Hlasateli českém Jungmanowo dwoje rozmlauwaní o jazyku českém čísti, zapálil sem se celý upřímau wlasteneckau horliwostí, kteráž od té doby u mne ještě nestydlá, aniž bohdá kdy ustydne.

I brzy podána mi přízníwá příležitost ke cwičení se w češtině. Otec můj byl již rok předtím s P. Palkowičem w Prešpurku osobně we známost wešel, daw mu swau „Knížečku ke wdělawatelnému čítaní, w Prešpurku, u Snížka, 1812. 8.“ wytlačiti, kteréž Palkowič potom swého jména půjčil. Přišel sem tedy dosti záhy do užšího styku²⁾ s tímto mužem, kterýž poznaw dobropis můj český, počal o mně již dříwe obmýšleti, zdali by mne ku pomoci swé užiti mohl. Když tedy wrátiw se do škol prešpurských, kdež sem toho léta do retoriky přesazen byl, ničeho sem jiného k oblehčení zewnějšího stawu swého nenašel, dal sem se od Palkowiče snadno přemluwiti, abych k němu za písaře a pomocníka při jeho Týdenníku přístal. Byla to tehdáž práwé nejpamátnější doba wálky ewropejské proti Napoleonowi. Auřední wojenské zpráwy, o bitwách u Lipska, u Dennewic, u Hanawy a j. překládati býwala má powinnost; Palk. oprawiw mé přeložení, podal ho k tisku. Ale brzy stěžowal sem sobě na jeho newlídlné se mnau nakládání, a na nauzi, kterou jsem u něho trpíwati musel; domácí moji s welikau autrpností těšiwali mne.

W *autoru 1814* nemoha já déle u Palkowiče obstáti opustil sem ho konečně, a bydlíwaje s towaryši swými, Balašowičem a Ostermanem w alumnii, obíral sem se předewším českými knihami. Láska k češtině uwedla mne s Jelšikem Turčanem, jedním z nejznamenitějších prešp. kandidátů, a tehdáž i básníkem českým we známost. We škole prospíwal sem dosti pilně pod professory swými Fábriem, Stanislaidesem, Grossem a Bilnicau, jichžto náklonnost sem sobě brzy získal. Ale zewnější staw můj byl smutný. Když sem w nejwětší bídě byl, nawštíwil mne Otec můj w Prešpurku nenadále, a ulewil laskawě nauzi mé. Na prázdnyiny školské šel sem s Benešem a Karafiatem do Brna spolu; odtud pak sám o sobě přes Holomauca a Hranice domů. Tu sem z nawodu otcowa přeložil Packeho spis o Prozřetelnosti božské, a složil swau prwní českau

¹⁾ musel.
²⁾ spojení.

báseň, elegii na smrt Jana Bakoše. Pak wrátiv se opět přes Nowé Město nad Wáhem, kamž mne otec byl sprowadil, užil sem poprvé lásky professorůw svých. W retorce byw sekundánem, učiněn sem tak nazwaným hospodářem školským, a Prof. Fabri zjednal mi první učitelské místo, mladého zemana Vésseyho ze Šomošské Stolice, kterýž ale jen hospodu za mne oplácel. Mnoho wystál sem po prvníkrátě w mém životě nemoci, a opět i nedostatkem žiwnosti, protože sem za peníze, kteréž mi otec byl dal, knih sobě nakaupil, zvláště Pelcelowu českau kroniku, Hlasatele českého a Thamůw slovník. Již tehdáž slowůtným byw Slawomilem, oznámil sem se mezi jinými s Royem, Roykem, Kollárem a Ferenčíkem, kteří jedini sobě tehdáž na češtině něco záležeti dali.

K *nowému roku 1815* pomohl sem příteli Gegušowi složití jeho báseň českau hexametrickau o pokoji Ewropě zjednaném skrze pád Napoleonůw; kteráž ke slawnosti noworoční w lyceum veřejně jím perorowaná, když pochwały všeobecné došla, já wětší blaženosti než on pocítil sem. Ještě horliwěji začal sem se tudíž we swé milé mateřčině cwičiwati, překládaje zvláště Ciceronowy knihy o powinnostech, Kleistowo jaro a jiné maličkosti. Pak i franciny ujal sem se znova, již předtím w Trenčíně z Curasowy grammatiky bedliwě se jí učiwaw. We škole ale doby této pamatným sem se učinil u spolužákůw svých jemnau paměti swau, an sem na okázkou několikrátě w geografii starého swěta na sta jmen jednau aneb dwakrátě přečtetw pořádně a bez omylu z paměti je wyříkal. Mezitím paedagogie mé se zmnožily. Hned na nowý rok počal sem u měšťana Ottmana učiwat, začež mi plat a jídlo dáno; w měsíci máji přestěhoval sem se tam bytem, ¹⁾ požíwaje tudíž pohodlného žiwota, při tom podáwány mi již i odjinud podobné příležitosti. Tohoto času, když ještě sjezd Wídenský trwal, bylo mi widěti osobně mezi jinými zvláště císaře Alexandra, pak Wellingtona, Talleyranda i Metternicha, poslané od sjezdu ku králi Saskému do Prešpurka; ale na powěst o Napoleonowu z Elby odjiti, všickni tři chwátawě do Wídně se odebrali. Na ferie šel sem přes Trnawu s dvěma Trenčany w ustawičném téměř dešti; na Wsetíně oznámil sem se s Wilímem Šimkem, kazatelem ewangelickým, nedáwno předtím z Jeny příšlým, s nímž sem mnoho rozmlauwal o české řeči, prosodii a literatuře. Doma pobyl sem jen jeden měsíc; z počátku měs. srpna jel sem s Paní Pilečkowau do Wídně, a odtud sám do Prešpurka. We Wídni sem více byl se krásy a welikosti nadál, nežli sem skutečně nacházal; a tu pořád znelíbilo se mi jaksi toto město. Přijda do Prešpurka k Ottmanowi, jal sem se čísti z bibliotéky Landesowy samé hrdinské weliké zpěwy, Homera, Ariosta, Tassa, Camoensa, Klopstoka i jiné méně slawné básníky německé. Na počátku nowého roku školského, w měs. Září, přesazen sem do filosofických škol, a spolu stal sem se jedným z patnácti censorůw a dohledačůw nad studentstwem. Měw jakausi nesnázi s Ottmanem, dal sem se od Prof. Grossa powolati do domu jeho ke dvěma Serbům Nowosadčanům, Lukičowi a Nákowi, jež sem německé řeči wyučowati měl; ostatně k obědu chodíwal sem opět do alumnie.

¹⁾ hospodau.

Rok 1816.

2. Ledna perorowal sem sám čtvrtý ke slawnosti noworoční Lyceum Prešpurského prwníkrátě w životě swém veřejně swau *słowenskau báseň* „o staweném lidokupčení na sjezdu Wídenském.“ Báseň tato nejen mne s Palkowičem opět smířila, ale což mi mnohem pamatnější jest, i s *Janem Benediktím* čili *Blahoslawem*, Nowohradčanem, synem kazatele Welko-Libořeckého, mne blíže seznámila. Poznaw já, že tento mezi nejznamenitější prešpurské studenty počítaný přítel Šafaříkůw, se kterýmž sem já psychologii a aesthetiku pod Grosse, řečtinu pak pod Žigmondym společně poslauchal, w českém básnictwí se kochá i nad jiné zběhlý jest, poprosil sem ho, aby mi saud swůj o básni mé objewil. I powěděl mi dowěrně, že citowé prudeci, jakowýmiž celá báseň má hořela, ještě sami ji básnické ceny zjednati nemohau, nesprowázili a neneseli je zwolná hra obrazotwornosti; zde ¹⁾ ale jen obecný rozum, a na něm štípené též obecné ale prudké city se jewily. I zničil sem báseň swau ohněm; nepamatowaw na to, že ač neměla ceny básnické, měla však aspoň dějinnau pro mne, jakožto památný příběh žiwota mého.

Tohoto léta nastala nowá doba we mládenectwí mém. Počal sem zajisté swobodnějším duchem wzděláwati sebe, prospíwaw nemálo příkladem Blahoslawowým. U něho zjemněli citowé moji, a duch můj lépe se naučil šetřiti čistého člowěčenství jak w idei, tak i w dějinstwu. Já k němu denně chodíwal, pomábaje mu w řečtině a francině; čítali sme spolu Homera, Theokrita i Pindara. I w ruštině, serbštině a staroslowančině cwičili sme se spolu, majíce za učitele, kromě učelníkůw mých i Pana Widakowiče, spisowatele srbského, u něhož jsme Stefanowičowu prostonarodnu Pesnaricu ponejprwé poznali. Palkowič také k oběma nám welmi přiwětíwým se ukazowal, a spolu nás k wyššímu w literatuře snažení pobízel. Když Tablicowým dotíráním a našimi prosbami přemožen jsa, opět we škole veřejná swá čtení začal, při nichž sme my dwa za jeho náměstníky wyhlášení byli, já chtěje ho ještě více pro slowanstwí rozhorliti, po radě Blahoslawowé složil sem mu odu k jeho jmeninám, kteréž ale on potom jen k osobným nepřilíš chwalným záměrům užil. Ta byla má poslední přizwučná báseň; nebo čím dál, tím jistěji snášel sem se na tom, že ne přizwuk, ale stará časomira přirozeným základem české prosodie slauti by měla. I hádal sem se o tomto předmětu často a obšírně i s Palkowičem i s Benediktím, nemoha však nikdy s nimi dokonale se srozuměti. Knih sem pak tohoto léta opět nakaupil, že sem tím opět ochudl, ačkoli sem kromě Nowosadčanůw svých i od panen Fiedlerowých z Hořowic, za denní jich wyučowání plat dostáwal. Moji ostatní zvláštní přátelé mezi studenty byli Kralowanský, Ruman, Dogaly a Petr Šréter. W létě na ferie, rozlaučiw se s Blahoslawem, bral sem se opět s dvěma Trenčany po noci přes Trnawu. Doma zbíral sem národní písně, čítal Wilhelmůw přírodopis a Krauzowý dějiny bratří morawských, hledal i nalezl ně-

¹⁾ tu.

kolik staročeských knih u Domorackých kopaničářův a v Bynině u proka šewce a sklenáře.

Tyto ferie poznaw já z jedné strany bytnost prawé poesie a nemožnost swau státi se kdy velikým básníkem, z druhé pak strany náramný nedostatek naučných knih we literatuře české, na kterýž mě v Trenčíně obzvlášť P. Zaubek, Tablicůw test, pozorliwa byl učinil, ustanowil sem se na tom, že již cele a jedině naakám se odewzdám a wší silau na tom budu, abych někdy pokud mě stačiti bude, nedostatku onomu poulewil; což sem i vše Blahoslawowi w prwním swém listě obšírně předložil. On list tento Šafaříkowi do Jeny poslaw, mne s ním ponejprw we známost uwedl, a tím způsobem našemu potomnějšimu trojičnému přátelství počátečného zniku propůjčil.

Učení dušeslowně u Prof. Grossa naučilo mě pozorliwým býti na wšecky úkazy w duši člověka, i na weškeru jich zákonnost. Od té doby neměl sem více prázdne a zahálivé hodinky. Sebe samého zpytowal sem w každé okolnosti, na swé vlastní náruživosti a jich tajemné i zjwné účinky pozorowal sem neustále, až tento způsob pozornosti naposledy dokonale přírodním se mi stal. Wšudy, kdež zákonowé ducha zpytowání byli, užil já takowéto zkušenosti swé; začaw. pak hned potom krásowědě a logice i metafysice se učiti, pocítil sem tudíž veliké pomoci, tak že sem se přesvědčil, že do filosofie wůbec není lepší brány nad přezwědné dušeslowi.

Wrátiw se z Morawy do Prešpurka, učiněn sem 28. srpna w Jesenákowém konwiktě hospodářem, skrze Prof. Stanislaidesa, který we mně sobě tehďáz welice libowal. Měl sem tu na péči strawování asi šedesáti zákůw, z wětší částky chudobnějších zemanských synůw, z nichž každý w té drahotě jen po půl třetím stu zlatých platil; ostatní z fundu se dodalo a z pomůcek barona Jesenáka. I o alumnii staral sem se poněkud, wydávaje jí každodenně s měřici pečiwa i soli. Zewnější tedy staw můj byl tak dobrý, že i záwist mých kamarádůw zbudil; zvláště an sem i w učitelském ohledu, jak u Šréterůw, tak i w obydlí swém mnohého pohodlí užíwal. Mokrý a Quirsfeld, nemohše logiky pod Prof. Žigmondym veřejně slyšeti, mne za saukromého učitele této nauky sobě wyprosili. Již i za tau příčinau musel sem se zvláštní pilností a důkladností¹⁾ učiti se jak logice tak i metafysice, nám podlé Kru-gowy saustawy přednášené. Professor můj nejen půjčil mi spisůw Kantových, ale i při každé příležitosti snažil se mé pochybě anebo nedorozumění mému pomoci. Mimo to učil sem se nejprw angličtině od Prof. Seleckého; potom wlastině spolu s Kosecem, seniorem našeho konwiktů, s nímž i následujícího léta, když anglická společnost biblická Kysmičůw wandalský Nowý zákon w Prešpurku tlačiti dala, já pro známost swau řeči slowanských za korektora ustanowen sem byl. I Palkowičowi, jenž tehďáz slowník swůj sepsati se strojil, byl sem nápomocen; zhotowil sem mu nejprw wýtahy z Kralických biblí posledních dwau dílůw, z Hájkovy Kroniky, z Dalimila, Haranta i Wele-slawíny; potom ale propůjčil sem se mu i w samém spisowání slowníka tohoto, vše z pauhé toliko horliwosti wlastenecké.

¹⁾ důwodností.

1817.

Postawil sem se nyní prwníkrátě na dráhu¹⁾ českého spisowatelství. Učiw se Angličtině, počal sem pořad překládati Ossiana, tehdejšího miláčka swého mezi básníky; a když we březnu milý Blahoslaw do Jeny se ubíraje, mne w konwiktě prešpurském nawštíwil, dal sem mu přeložení swé, aby je Hromádkowi we Widni obětowal. Přitom i jal sem se potajně psáti listy o prosodii české, které sem Blahoslawowi připsané také do Hromádkowých prwotín poslati chtěl. Poznaw pak, že i Šafařík se mnau stejně smýšlí w ohledu tomto, užil sem příležitosti Blahoslawowy k dopisowání muži tomuto, tehďáz ještě w Jeně meškajícímu. On se již byl dríwe ke mně, ač nezřejmé, we Hromádkowých prwotínách ohlásil, uwodě tam zlomek listu mého Blahoslawowi psaného; a poněwadž sem wybornosť ducha Šafaříkowa wysoce ctil, nemohlo mi se nic milejšího státi, než že on, wraceje se z Němec, s počátku měsíce čerwna u mne za deset dní pobyl. Rozmlauwání s ním stalo se mně velmi blahočinným a opravilo saud můj jak wůbec o mnohých wěcech, tak i zvláště o naší literatuře. Šafařík také přinesl byl z Jeny velmi důkladné pojednání o prosodii české, jež mi čisti dal. Já sem tehďáz byl již prwní dwa listy swé zhotowil, ale wida w Šafaříkowě pojednání učenost náramnau, již se mně nedostáwalo, ostýchal sem se wytasiti se s nimi. Zatím chodíce my procházkau do nejpěknějších okolí prešpurských, smlauwali sme wšeliké plány z ohledu na wydávání nějakého museum (časopisu) národního, kdežby předewším na básněch časoměrných nescházelo. Tak naweden sem opět Šafaříkem na stezky básníkůw. Na den rodin mých, 14. čerwna, odebral se Šafařík z Prešpurka, přislíbiv, že se postará, aby doň opět na delší čas nawrátiti se mohl.

Hned po odchodu Šafaříkowě, na konci školského roku, onemocněl sem krutau anginau, we kteréž lékař Würzler velmi pečliwě mne se ujímal. Sotwa nemoci této zniknuw, když sem přes Widen příležitosti otce swého domůw jel, we Bzenci w Morawě upadl sem opět náhodau do nebezpečenství žiwota, maje w silném jetí břewnem proti mně se opřelým probodnut či umačkán¹⁾ býti. Prázdnin těchto užil sem k putowání do Těšína i do Bilska, chtěje nawštíwiti tamější swé přátely a předstawené církewní. Welmi wliďné a čestně přijali mne tu i Kazatel Šimko s rodinau swau i Superintendent Schmitz a přítel Winkler. Tento chystaje se na budaucí rok do Němec, rádby byl mne za nástupce swého při Bilské církwi měl; k čemuž sem já polowičně i přiwolil. Přijda domůw, zakusil sem nešťastné newole otcowy, kterýž nakládaje se mnau náruživě, každému předsewzetí mému naproti se postawil; snadby různice odtud powstalá wážnější následky byla po sobě potáhla, kdybych já radau mateřinau, ke smíření otce swého byl po jeho wůli nesložil kázání „o prawé pobožnosti křesťanské“, jímž i hned udobřeným se stal. Kázal sem tedy w Hodslawicích prwní

¹⁾ stezku.

²⁾ rozdroben.

a tuším i posledníkrátě v životě svém lidu ve chrámě shromážděnému. Potom ale síly citův neobyčejných poznal sem v den swatební sestry své Hanny.

Po prázdninách wrátiv se sám přes trenčanské Teplice a Trnavu do Prešpurka, učiněn sem podseniorem v konwiktě, a obětowaw se opět dvěma nejmladším Šréterům, Michalowi a Mikuláši, jenž mne u sebe míti welmi žádostíwi byli, šel sem s nimi bydlet do domu P. Sakmáryho. Tu sem w auzké spojení wešel s dworskau radowau, Paní Karolinau Géczy, dcerou slawného Sedmipána Petra Balogha a tetkau učelníkůw mých, ana se tehďaz do Prešpurka k wychování dítek swých byla přibrála. Nejwíce ale zradowal sem se uwida v Prešpurku Šafaříka, ješto byl na dvě létě ke mladému Kubínimu za pěstaua se zawázal. S ním obírajce se my pilně we vlastenských věcech, když sme jednau byli do winohradůw přešpurských na procházku vyšli, přečtu já mu listy své o prosodii české. Na to on, welikau horliwostí naplněn jsa, pořád mě wybědl, abychom začaté dílo dokonali, a smluwiwše jeho návrh, dali sme se do práce. Já wyhotowil ještě pátý list; on swůj rukopis Jenanský proměnil w list třetí a čtvrtý, šestý pak nyní znouu složil; moji dwa prwní listowé opraveni sau nejprw ode mne, potom i od něho. Již w měsíci listopadu 1817 spisek celý byl hotow a podán censure. Mezitím já pamětlíw jsa slibu swého w Břlsku, wší pilností oddal sem se byl také naukám teologickým, z nichž před nastaupením auřadu swého byl bych měl přisnau zkaušku podniknauti. Ale nyní, když obíraje se základy české prosodie, w teologii pozadu zůstáwati sem musel, když požíwání přítomnosti Šafaříkowsy mne tak blažilo, když nejen starý Šréter, ale i Paní Géczy, ba i sám Balogh mě snažně i prosbau i sliby swými, abych u Šréterůw zůstal, pobízeli, a z druhé strany Bílšťané mně za dwa měsíce ani slowa o sobě wěděti nedali, když posléze já nowé bláhy u Paní Zerdahely aučastným sem se stal: nemohl sem dluho na rozpacích býti, na kterau stranu bych se ustanowiti měl; nýbrž wyowěděw Bílšťanům, poručil sem jim na místo své Jana Sepessiho, přítele a kollegu swého, po jehož odchodu já w Jessenákowém konwiktě konečně Seniorem učiněn sem byl.

Co za nejwětší štěstí své mladosti počítám, stalo se mi ku konci léta tohoto. 1^{ho} prosince powolán sem skrze Pana Fábryho ku Paní Nině Zerdahely, deři slowutného někdy a učeného Baloghyho, předního mezi zemany uherskými, an mezi jinými byl kdys i s Voltairem sobě dopisowal. Přijat sem od ní za učitele čtyř slečinek, jejich synowkyní a schowaníc, any se jmenowaly Luisa i Jeannetta Baloghy, Ewa Šréter a Josefina Dedinská. Tu pak počíná opět nowá doba mého mládeckého žiwota.

1818.

Pohřížiw se já předešlého léta do metafysického hlaubání, brzy sem pocítil, že kdokoli opravdově a důkladně ¹⁾ mysliti počíná, celau saustawu wědomí swého sám sobě znouwa založiti a wystawiti musí.

¹⁾ důwodně.

I mnau tu daemon jakýsi tak náramně zatřásl, že wšeccka jistota, wira, wědomost a jestota má w nepochopitelný rum se mi sesuly. Mnoho mě krutý boj ten proti skepticizmu stál, ale wítězství mi po zápasu popráno. Není možná, aby člověk w opravdowém a důsledném ¹⁾ skepticizmu dluho setřwal; jestota citůw našich příliš zřejmě na nás naléhá, než abychom déle o bytu, o nadějích a powinnostech swých pochybowati mohli. Ani o bytu jak předmětenstwa, tak i známosti naší předmětné nelze na rozpacích býti: ale jestotně spojení podmětného znanstwa našeho s předmětenstwem jest ta otázka, která filosofy mezi sebau wěčně rozdwójuje. Já sem i brzy uwrhl se na zásadu pauhé podmětnosti naší, na citelnost, za to uznáwaje, že ona půwodním rodištěm jest celého našeho jestotného žiwota. I ohlédaw se pilně w Kantowě kritice, ačkoli mi tato we všem po mysli nebyla, srozuměl sem sobě sám o nejdůležitějších prawdách člověčenství; šťastným jsa w tom, že i znedáwěříw se náboženství nadpřirodně zjewenému, nábožného zřetel na swět a na žiwot přece nikdy s očí sem nespustil, anobř jej za hlavní předmět swého skaumání pokládá. A což se diwným zdáti může, ale prawé a přirodné jest, sám Holbachůw powěstný system ²⁾ náture potřrdil mne co nejwíce we prawdách náboženství; wida já zajisté, na jakowých lichých a slabých základech celá tato saustawa spolélá, tím ochotněji a mocněji postawil sem se na pewnau skálu náboženství, naděje a wíry.

V takowémto stawu swém přišel sem do domu Paní Zerdahely. Tato wzdělaná, jemnocitná i dobrotiwá osoba brzy na mne obzwláště pozorliwau, a čím dále tím přiwětíwější ke mně se stala. Bylať jí před pěti měsíci poslední dcerka její zemřela; pročež chtějí i wyhnanti se místu onomu, kdež jí vše na ztrátu její upomínalo, i oddati se cele wychování jediného pozůstalého syna swého Sigmunda, zabrala se s ním do Prešpurka. Osud její tím krutější byl, že nezakládajíc wíry své na prawdách zjewených wyznání církewního, neměla do sebe tolik samostatné ducha moci, aby dostatečného swětla i jistoty o nejdůležitějších prawdách žiwota lidského sama sobě byla zjednala. Obýčejné potěšowání a rozumowání mnoha wážených osob jí často nawštěwujících, bolestí její, jakož mi wyznala, ještě přimnožilo, protože důwodowé jejich aneb wáznosti u ní neměli, aneb i jemnosti citůw jejich urážliwými byli; tak že posléze ostýchajíc se podobných rozmluw, sama se w sobě zawřela, a bolestně odřekši se wšeho, což my za nejdražší sobě pokládáme, pokoje ducha jen w hojném a častém dobročínění hledala. Já prý prwní sem blahodějně w ní působil, nejen přeswědčení swé o nadějích člověka důkladně a z plného srdce jí přednásejce, ale i pochyby její tak šťastně a wítězně porázeje, že jakož sem to potom z jejich ust slyšel, ona na mne silného spolehši, tím teprwe došla dušewného pokoje a okřání. Než i já sem u ní nowého takorka žiwota nabył. Tato maudrá paní, ana ze všech, co sem jich já kdy poznal, ideálu ženské osobnosti nejbliže se dotýkala, zamilowawši mne neméně, nežli ode mne milowána byla, takže matkau mau nejen se jmenowati,

¹⁾ samoshodně.

²⁾ saustaw.

ale i skutkem se prokázati ochotna byla, naučila mne ve světě žiti a ušlechtila i upewnila mužský charakter ve mně. Já od té doby obědávaje a večeřiwaje u ní, největší částku prázdneho času swého w obcowání s ní¹⁾ sem ztráwil. Kromě hodin k wyučování slečen určených, jimž ona weždy přítomna jsauci, nejpilněji mne poslauchala, čítawali sme rozličné knihy a rozmlauwali o nich ještě obšírněji. Do konwiktu chodil sem jen když auřad můj seniorský toho newyhnutelně wyhledáwal, a i školy nawštěwowal sem s menší pilností. Professori moji, kteří příčinu toho znali a mne sobě jináče wážili, mlčením pomíjeli jména mého, když mě kdy na čteních swých nepřítomna býti spatřili.

Zatím i přítelkyně a sestřenice nové matky mé, Paní Géczy, osoba wyborného a vysokého ducha, mne k sobě snažněji potahowala, již předtím welmi wlídně ke mně se mławawši. Zwlastě ale, když k dobrému syna swého zarazila u sebe spolky učené, pozwala mne, abyeh i já audem jich se stal. Tu tedy dwakráte do týdne scházewše se, mluwiwali sme o předmětech naučných; Fábry, Petr Géczy a Sigmund Zerdahely dostali za předmět rozličné částky dějin powšechných; lékař Šimko wybral sobě nauky přírodní, já pak krásowědu. Každému dáno bylo mluwiti swobodně za čtvrt neb za půl hodiny; posluchače měli sme kromě obau Paní a příbuzných jejich, naše professory, a kdy se kdo jiný we společnosti nalezti dal. Po skončení mluwy hádáno se o tom, co dříve přednášeno bylo a sice nejwíce o tom, co sem já byl mluwil. Ustawiění opponenti²⁾ moji byli Fábry a Šimko. První, studowaw dlouhý čas na Göttinských školách, byl neobecně učený a ostrowtipný; ale muže toho nic nebylo než paulý takořka rozum; zdálo se jakoby citůw a obraznosti prázden byl. Druhý, byw dříve kazatelem, dal se z toho na lékařství, a neměl nad nowoněmeckou filosofi náture nic důležitějšího. Oba snášeli se w tom, že smýšleli o kráse a umění welmi podle a nepřiznawě, onen ji za záwadnou rozumu powažuje, tento celý w materialismu wěze, leč kde ho Mesmerůw magnetismus z něho wywodil. Já sem přednášel we spolcích těchto nejprw Schillerowa krásowědná pojednání; jak mile sem kdy skončil, oba muži tito na mne se obořili, a já přinucen byl zastáwati prawdy swé, k čemuž mi arci, při ostrowtipných Fábryho námitkách, Schiller sám newždy postačowal; obyčejně zawodili sme se až ku posledním základům krásy, tak že sem já tím nemálo we krásowědě samé prospíwal. Mně nejwíce smělosti a útěchy dodáwala pochwala našich paní, které stejně se mnau o kráse cítily; často když sme se byli po celé hodiny do hádky zabrali, říkala posléze paní Géczy, že ač nám již dále nerozumí, přece jistě že jen mně za prawdu dáti může. Požíwaje srdečné lásky obau těchto paní i synůw jejich, a maje přítomného w Prešpurku také Šafaříka, žil sem několik měsíčůw welmi blaženě.

(Konec měs. března.) Té doby wyšli tiskem naši „Počátkowé českého básnictwí“ u Belnayowých dědiců w Prešpurku. Chwála i dobré účinky tohoto spisku w Čechách nemálo mne i Šafaříka blažily; ale mne samého ještě to snad wíce, že Paní Zerdahely, dawši sobě ode

¹⁾ obchodu jejím.

²⁾ protivníci.

mne obsah jeho wyswětliťi, báseň mau „o ideálůw říši“ tak sobě oblíbila, že nejen se jí česky učila, již dříve slowensky rozuměwši, ale mně kromě jiných wzácných darůw i měsíčný plat můj zdwojila. Což diw, že nejsa prázden snářské obraznosti, opět sem se do básnictwí, zwlastě do tragedií zamýšleti počal? Štěstí mé ještě zwětšilo se, když nadewše nad to, posléze i s Panem Jungmanem w Praze, kteréhož sem já nade wšecy české spisowatele ctil, osobného důwěrného dopisowání mi podáno.

Ale toto wšestranné štěstí brzy mi zmejlilo. Paní Sakmárka, u které sem se Šrétery swými bydlel, osoba obecných powah, přitom kulhawá i oškliwá, zkalila mi je newlídne. K neštěstí swému byl sem se jí hned z počátku zalíbil; nawštěwujíc ona mne častěji, než já ji, bawila se po celé hodiny u mne rozmluwami duchaprázdnými. Jednau, dawši se mluwiti o uherském zemanstwu, řekla posléze: „milý příteli můj, znám já je příliš dobře; lidé tito jsou wšeci pyšní, násilní a nemrawní, starající se o lidi jen když jich potřebují; na mne by se ani neohlédli, kdyby newěděli, že i já jsem chwála Bohu, osobau z rodu jejich.“ I hleděl sem čím dál tím wíce osoby takowéto se wzdalowati. Ona poznawši to a horšíc se, že jinam chodě, jí pomíjím, počala mne hyzditi, jak wábec, tak i před učelníky mými; a když sem se já s ní proto byl dowadil, ona zdwojila zlost swau. Já prý o půlnoci domů z města se wracím; a poněwadž ona prý wí, že Paní Zerdahely obyčejně o dewíti spát se ubírá, jináče že není, než že já od ní odejda, w noci po nečestných místech se potuluji. Já sem naproti tomu nikdy duchownějšího a swětějšího žiwota newedl, jako práwě tehdáž, a jakož bych, pln jsa ještě myšlének o nejswětějších záležitostech¹⁾ člověčenstwa, byl mohl ihned wrhnouti sebau do ohawností zwířeckých! Ale proti náruživostem ani rozum, ani jemnota srdce neplatí. Najednau rozešla se powěst po škole, že student jistý N—y, známé necudnosti, mne w hanebném domě meškajícího spatřil; polowice studentstwa radowala se, že swataušek prý přece jednau polapen jest. Já rozniťil sem se celý, uslyšew to, a jda ke wšem profesorům, žádal sem, aby se přísně na půwoda jejího dotíralo. Zawolán jsa N—y, oznámil weřejně, že nic takowého, anobrž i coby to nejmenší podezření na mne uwrhlo, ani do mne newí, ani že toho nepropowěděl; professori ohlásili se také, že o mé newinnosti přeswědčeni byli. Ale já neměl na tom dosti, nýbrž wždy dále po půwodu té powěsti se doptáwaje, posléze počal sem tušiti, že to snad učelník můj Michal byl. Tento sedmnáctiletý mladík již se byl we wšeliké neřády dáwal; pročež býwaje ode mne trestán, dílem již proto, dílem od Sakmárky k tomu nawedený, mohl arci z pomsty to učiniti. Na přísný dotaz můj nejprw se zapíral, pak milost mau sobě wyprosiw, wyznal k mé hrůze, že čím mne winil, sám winen byl, a nejen on, ale i wšickni towarýši jeho, kteří ho k tomu swedli. Když prý jim w nečestné schůzce bázeň swau přede mnau jewil, oni aby i bázeň tu i swědomí jeho uchlácholili, nastrojili onoho N—yho, který mu prý na swau čest onu neprawdu potwřzowal. Doložil mi dále i to, že wšeci ti mladí páni u welikém strachu byli přede mnau, a we společné radě jejich, co by činiti měli, že N—y se ohlásil, jestliže pro-

¹⁾ důležitostech.

zrazen bude, že všechny je udá, i sám aneb vojákem se stane, aneb životu svému konec učiní. Já spokojiv se nyní s veřejným ospravedněním svým i s tajným trestem jejich svědomí, a ostýchaje se také odekrýti té hanby, která by celou školu a mnohé familie byla potkala, upustil sem od dalšího vyhledávání, a zatajil dokonce neradostné tajemství své. Mezitím ale Sakmárka neměla žádné příležitosti, aby vše co kdy bezpečná lež a lest vynesti může nejohavnějšího, u Paní Géczy a Zerdahely na mne uwalila; mne přitom nejvíce bolelo, že lidé, které sem já kdys byl ctil, poselství taková na sebe brali. Ale měl sem tu radost, že nejen na obou místech wiry jí odeprěno, ale i sám učelník můj, velikomyslností mau jsa pohnutý, ve přítomnosti matky své, do Prešpurka přišlé, Sakmárce powěděl, „aby přestala nehodného toho pomlávání, které již toliké mrzutosti natropilo; Palacký že nejen ve všem newinný, ale i vůbec šlechetnější člověk jest, nežli ona.“ Wypowědino Sakmárce pořád, a mau příčinností slíbila Paní Zerdahely, že mne se Šrétery na budaucí školský rok do domu a ke stolu svému přijme.

Takto zdál se osud můj opět naprawen býti. Paní Šréterka namluwila mne, abych na ferie školní zpowodil syny její do Nowohradské a Hewešské Stolice. Jeli sme z Prešpurka po Paní Zerdahelce nejprw na Alakšince, potom odtud já w jednoh woze sám s ní do Wýsky, pocitw na té cestě několik blažených a swatých hodin. Tato paní již tehdaž neupřímé Šréteraw ke mně se chování poznávala; starostí proto naplněná, ačkoli zřejmě neprawila mi ničeho, daufajíc prý, že je obočwáním¹⁾ svým ještě sobě získám, prorockými však slowy napomínala mne ke stálosti w budaucím pokušení. Já w dokonalém odwolení se osudu mému jel sem přes Lewice, Šahy, Šurany, Ároksalaše a Heweš do Swat. Emerika čili St. Imre w Zátisi, wsi od P. Šrétera kaupené, asi tři tisíce obywatelůw počítající. Zde na té nepřehlédnuté, ale neweselé bezstromé rowině, u wýlewůw rybné Tisy, kdež jen řídké wrbiny nějakau rozmanitost krajiny způsobily, wídal sem přece ten nejkrásnější a nejwlebnější wýchod a západ slunce w životě swém. A této jediné rozkoše bylo mi tu požíwati; Šréteri zajisté widomé čím dále tím nepřiwětivějšími ke mně se stávali. Tito wší ducha jemnoty anobř i wzdělanosti prázdni lidé žili cele jen w hospodářství; skrbnějších neužilecůw nad ně nikdy sem nepoznal. Napominání ale ode swých příbuzných, aby mne u synůw swých na budaucí dvě léta podrželi, byli mně nejen dokonalé zaopatření w žiwosti, ale i hotových tisíc zlatých přislíbili. Toho počalo jim líto býti; bojíce se však poroku těchto příbuzných, kdyby mně oni wypowěděli, umínili mne auskočně k tomu přinutiti, abych já to sám učinil. Ku konci ferii počali přede mnau a před syny swými prohazowati wšeliká slowa o mých minulých příbězích: proč sem sobě prý tolik nepřátel nadělal? zdali hluku tomu přece cosi skutečného příčiny nezawdalo? proč sem jejich Michalowi ukřiwčil, z wýstupkůw jej newinného trestaw? a co tomu podobného wíce. I rozwedl sem se s nimi pořád ochotně, poznaw prawau mysl jejich lépe, nežli ji sami ukázati chtěli; byl bych to dáwno učinil, než

¹⁾ obchodem.

že naděje dostati se do domu Paní Zerdahely mne k nim blíže wázala. Kdybych jim byl tajemství od Michala sobě swěřené zjewil, byl bych se arci lehkau prací očistiti a pomstiti mohl: ale já pohrdal těmito lidmi příliš, než abych pro ně slowo své, třebaš i winníkowi dané, byl zrušil a tím i důstojenství swého svědomí ublížil. Že i sám starý Šréter o hodnosti mé lépe přeswědčen byl, nežli na sobě ukazowal, zjewilo se brzy potom, když chtěje snad svědomí swému pro křiwdu mně učiněnou polehčiti, mne do Šárošpataku, tam kdež Komenský náš kdys byl učil, za professora mimo wůli mau poraučel.

Ale newděčnost těchto lidí a všechna newlidnost osudu mého tak mě přece zabolely, že sem ubíraje se na cestu do Prešpurka onemocněl. P. Šréterka zawešla mne až do Lewic; tu mne opustiwši, oznámila staw můj we Wýsce (Kisfalu) Panu Zerdahelymu, manželi mé dobroditelkyně, kterýž i hned pro mne skwostnau příležitost swau poslal. Dojda Wýsky, spatřil sem dwár plný panských kočů; celá téměř Těkowská Stolice byla tu na hostině. Paní Zerdahely, uwidauci mne tak ztrápeného, a nemohauc pro množství hostůw swých se mnau mluwiti, wtasila mi potichu cedulečku do ruky, kterauž otewřew já potom we své světnici četi sem (28. srpna 1818):

„Feige Sterbliche nur und aberwitzige Schwärmer

Schrei'n von den Dächern ihr Weh, Mitleid erbettelnd vom Volk.

„Klage geziemt nicht dem Starken. Im Kampf mit dem eisernen Schicksal Siegt nur die rüstige That: Worte sind Beute des Sturms.

„Schlägt ihm ein ähmliches Herz, so geb' er sich ganz und auf ewig; Bleibt ihm dies Kleinod versagt, werd' er sich selber die Welt.“

Tato dobrá i maudrá paní nyní právě mateřsky se ke mně chowala. Když sem s ní 1. září 1818 z Wýsky přes Nitru do Prešpurka jel, ona mne k sobě do kočé swého pojala, synu swému kázawši na kozlík ku kočímu sednauti. W Prešpurku zjednal sem já sobě byt¹⁾ zvláštní pro sebe; lékaře, léky a jídlo posílala mi Paní má. Do škol chtěl a začal sem opět choditi; ale pro nemoc opustil sem je hned s počátku října cele, aniž je kdy od té doby wíce nawštěwował. Žiwil sem se lekcí dáwáním; neměw pak u P. Zerdahely nic wíce dělati, chodil sem tam jen když sem kdy pozwán byl. Paní Géczy zemřel byl té doby slawný otec její; pohřžená w žalosti nespomenula si dlanho ani na spolky naše, ani na mne. Mne otec můj 6. listopadu ještě necele ozdrawělého w Prešpurku nawštíwil, jehož já potom do Widně zpowodiw, konečně z nemoci sem se wymohl. Potom 15. listopadu dal sem se od Pana Pawla Šándora, zemana i přítele Paní Zerdahely namluwiti, abych se s ním o hospodu a stál jeho zdědil. Přesed k němu, zabral sem se wší silau do studowání, zvláště anglické literatury, s níž mě Prof. Selecký, nyní dowěrný přítel můj, blíže oznámil.

Gibbonowy „miscellaneous Works“ kdež sem wýtahy a poznámenání z jeho denní lektůry čítal, zbudily u mne předsewzeti, abych i já něco podobného sobě zhotowil. Počal sem tedy 25. listopadu 1818

¹⁾ hospodu.

svůj první každodenníček, kdež sem ponejprw své myšlení o Jenišowě srownání řečí ewropejských sobě zaznamenal. I we spolecích u Paní Géczy, nyní wnowé začatých, přednášel sem nejprw z tohoto Jenišowa spisu, potom ze Sulzerowy teorie krásoumy. W bibliotéce Landesowé probíraje se w anglických knihách, oznámil sem se 2. prosince s P. Eganem Angličanem, podkoním knížete Gražalkowiče. Muž tento měl výbornau knihownu, a w řečech anglické a francauzské byl tak zběhlý, že knihy anglické po francauzsku, francauzské pak po anglicku bez wady čísti mohl. W lůnu jeho milostné familie požíwal sem já mnohého potěšení. Tohoto léta četl sem od něho Blairowa čtení, Addisonowa Spectatora i welikau encyclopaedii britannickou. Milý Šafařík učil mne této zimy hwězdoznanství, a nawodem jeho četl sem některé Jean Paulowy spisy, jak doma, tak i u P. Zerdahely.

Zde končí rukopisný posud nevydaný zlomek životopisu Palackého, jak sepsán byl jím samým nejspíše r. 1823. Připojený k němu výpisek z každodenníčka zde opomíjíme; obsahuje kratičkou zmínku, že koupil sobě dne 31. pros. 1818 rukopis Králdoworský. Jaké city ovládly nadseným mladíkem při pročtení jeho, o tom dovídáme se z denníku r. 1819, kdež v prvních dnech ledna naznamenal sobě slova památná. Budtež zde uvedena ku konci popisu mladosti Palackého. Kéž ten horoucí vznět lásky k vlasti, jímž planula mladá duše jeho, owane dechem a pozhnáním svým nejen všecku mládež naši, ale i každé srdce české!

S newymylwnau radostí četl sem z počátku léta tohoto s milým Šafaříkem poprwé Rukopis Králdoworský. Tedyliž proměnila si se we sláwě své, ó Wlasti má! Wyneslas ještě jednau welebnau hlawu swau, a národowé hledí k tobě s udiwením! Ale mysl twá wždycky weliká byla; nepoškrwnila swatyně twé hana nižádná. Tys we mrárotě přeshých wékků rozžehla swíci národům, a wedla's je bez powyku k budaucímu blahu. Tyť si se krásně wzestkwěla nade družkyně své jindy; a nyní an se poutichati zdál líbezny hlas twůj, otwíráš nám klénoty z lůna bylé sláwy své, aby umkli háncowé nezbední a potěšili se wěrní synowé Tvoji. Tobě, dobrotiwá máti, poswěcen buď znouw život můj i dech můj!

Druhá autobiografie Palackého v pozůstalosti nalezená byla jím sepsána pro Slovník naučný, nepochybně r. 1865. Palacký propůjčil rukopis svůj spisovateli J. Malému, kterýž, doplniv jej dle potřeby, uveřejnil pak pod svojí chifrou. První část životopisu toho, asi do let třicátých, otiskána jest ve Slovníku naučném dle autobiografie s nepatrnými jen změnami a převedením řeči přímé v nepřímou; druhou část rozšířil Malý svými dodatky a zejména podrobným vypsáním spisovatelské činnosti Palackého.

Ve Slovníku naučném není ovšem životopis Palackého přístupen širšímu obecnstvu, avšak i pro ty, kdož životopis Palackého ve Slovníku naučném četli, nebude snad bez zajímavosti seznati, mnoholi ze článku toho pochází z pera Palackého, a rádi uslyší životopisné ty zvěsti přímo z úst jeho vlastních.

Protož přidáváme zde, ke zvláštním otiskům autobiografie mládí, pro doplnění její i druhou pozdější a stručnou autobiografii Palackého, sahající až do počátku let šedesátých.

FRANTIŠEK PALACKÝ.

Maloval r. 1821. FRANT. TKADLÍK.

II.

Rodina *Palackých* w Morawě od dáwných časůw po rozličných místech rozšířena jest. Jmeno swé má tuším ode wsi Palačowa na Starojičinském panstwí, již w XV. století připomínané. Nejstarší určitá o ní zpráva jest z r. 1566, kdežto Jiří Palacký co purkmistr městečka Frištáku w tamějších knihách městských se jewí. We 30leté wálce wystěhowali se někteří do Uher, kdežto w městě Štáwnici potomstvo jích udrželo se. Nowojičínští Palačtí wymřeli ku konci minulého století. Nejstarší jisté datum předkůw mých sahá jen do r. 1705, kdežto za wpádu wojska Šwedského do Hodslawic byl w té wsi foitem Matěj Palacký; potomci staršího syna jeho Matěje podrželi foitstwí Hodslawské až do r. 1835 dědičně; mladší jeho syn Jiří († 1785) byl můj praděd; děda swého, také Jiřího jmenem († 1806), již pamatuji sám.

Wes Hodslawice náležela ode dáwna ku panstwí Nowojičinskému, kteréžto bywší od Ferdinanda II zkonfiskowáno, dostalo se 1624 alumnatu Jesuitskému w Olomauci, od r. 1781 pak Theresianské akademii we Wídni. Předkové moji i po Ferdinandowě reformaci zůstali wěrní, aspoň podtají, wyznání Jednoty bratří českých, a přičiňowali se o zachowání jeho jak w Hodslawicích, tak i w okolí; pro strach před Jesuity chowali knihy bratrské we hlubinách lesůw zakopané, kdež i w určité doby, obyčejně w noci, scházejíce se spoluwyznawači jejich z okolí, a rozestawujíce potřebné stráže na rozličných místech, aby wyzrazení nebyli, vzdělávali se čtením jejich a spěwy nábožnými. Známo jest, že z okolí toho, z wesnice Žiliny (Söhle) přifařené podnes k evangelické církwi Hodslawské. wyšli r. 1722 prwní zakladatelé Herrnhutu, nyní známého po celém světě. Poněwadž ale toleranční patent cis. Josefa II (15 října 1781) jen wyznání Augšpurskému a Helwetskému dáwal swobodu, protestanti Hodslawští, dlaho bywše na wáhách, přiznali se konečně k wyznání Augšpurskému, a založili u sebe 1783 zvláštní církew. Otcí mému Jiřímu, tehdáž jinochu patnáctiletému, nařízeno bylo vzdělati se we školách aspoň w té míře, aby státi se mohl prwním školním učitelem nowé té církwe. On nastaupil auřad svůj 14 prosince 1784; potom oženiw se s Annau Křižanowau r. 1790, po několika létech wystawěl si dům a školu sám, kdežto já narodil sem se 14 čerwna 1798; křestem mým prodleno do 17 čerwna t. r. Z dětí rodičůw mých, které zůstaly déle na žiwě, předešly mne wěkem bratr Jiří a sestra Anna, po mně následowali bratří Ondřej a Jan, sestry Mariana i Rosina.

Poněwadž služné otce mého, jak se školy tak i s písarstwí při obci, bylo chatrné, on přižiwowal se tytýž obchodem w másle do Wídně a i krejčowáním. Byl muž bystroumý a podnikawý, pobožný a mravně přísný, ale často i prechliwý: matka má naproti tomu prawý wzor ženské jemnosti a něžnosti, z jejichž ust newyšlo nikdy slowo

neslušné. Při vši otcově příčinnosti nezavítala zámožnost nikdy do jeho domu. Roku však 1829 koupil sobě ve veřejné dražbě dědičné foitství ve vsi Zubřím u Rožnowa, kamž přestěhoval se, žil byl až do 8 září 1836. Matka má předešla ho smrtí 25 října 1822 v Hodslawicích.

Já zrodil se ve škole. přilnul sem záhy ku knihám, a již co chlapec 5—6letý přečetl sem byl celau bibli.

O wánocech 1807 zavedl mne otec do Kunwaldu za Nowým Jičnem, abych naučil se němčině. Mimo školu wesnickau býwal sem tam aučasten také vyučování na ústavu založeném w zámku od hra-běny Truchsesowé roz. Harrachowé, kdežto panowal duch a smysl paedagogický ušlechtlejší. Zpozorowaw ale otec můj, že w obcowání s katolíky stáwal sem se příliš náchylným ku katolicismu, wzal mne odtud zase w máji 1809, když nejwíce zuřila w Rakausích wálka s Napoleonem. Pak ustanowen byw on za wůdce několika potravních wozůw s panstwí Nowojičinského k císař. wojsku wyprawených, když pro nešťastné tohoto pohyby musel konečně s nimi utéci se až do Trenčína w Uhřích, a při delším tam pobytu oznámil se s předstawenými ewangelické cirkwe zjednal to při nich, že přijat sem tam byl do tak řečeného alumneum; i wrátil se domůw, zavedl mne tam hned w srpnu 1809. Wyučování we trenčanských latinských školách lišilo se welmi od Kunwaldského, a nedalo se tuším ani pomýšleti chudší. Pobyt tam až do čerwna 1812 nenaučil sem se nežli latině, dle obecného tehdáž spůsobu w Uhřích, a poněkud i klawírowání. Osoby howiwší mému bladu na knihy půjčowaly mi nejwíce polemické spisy nábožné, kterýmiž i já stal se protestantským horliwcem a zamýšlel se do missionářstwí ewangelického. Mimo to však koupil w hokynářky Trenčanské francouskau grammatiku Hilmara Curasa i školní grammatiku řeckau, počal sem saukromí úsilně učit se frančině i řečtině bez cizího nawodu. Také osobní známost w rodině nejwzdělanějšího měšťana Trenčanského, Bakoše, stala se mi později pramenem a polnutkau k duchownímu prospěchu.

K dalšímu studování zavedl mne otec do Prešpurka na ewangelické Lyceum ku konci srpna 1812. Tam nejen školy lépe byly zřízeny, nežli w Trenčíně, ale od professorůw dostáwal sem i whodnější čtení, zwláště cestopisy, w nichžto nejwíce sem si libowal, takže i brzy zhojil sem se z Trenčanského zelotismu. Otec můj přinesl byl do Prešpurka rukopis swé „Knížecky ke wzdělawatedlnému čítání, obzwláště pro školní mládež,“ kterauž podal prof. Jiřímu Palkowičowi s prosbau o její wydání, jakož se i stalo. Tím uweden jsem byl hned s počátku w osobní styky s mužem tím, kterýž mne, an sem dosti orthograficky po česku psátí uměl, we wěcech českých za písáře užíwání počal. A však obcowání s Palkowičem mohlo wíce odstrašiti od češtiny, nežli přiwábiti k ní. Národní mé probuzení a uwědomění počalo teprw o rok později, zwlášttní náhodau. Když w měsíci srpnu 1813 z letních ferii wracel sem se do Prešpurka zase, přiwaly a deště náramně donutily mne stawiti se w Trenčíně u Bakoše, a nastalá tudíž powodeň neslýchaná, pobytí tam asi týden. Pan Bakoš byl milowníkem české literatury a držel i Hromádkowy Wídeňské Nowiny i přílohu k nim „Prwo-

tiny pěkných umění“; nacházeje však w nich mnoho nesrozumitelného, požádal mne co roditěho Morawana o wyklad toho: tu však ukázalo se, že já tomu ještě méně rozuměl, nežli tazatel můj. Zastyděl se před rodinou ctěnou, i s wyznáním, že sem si potud knih českých newšimnul, naweden jsem od hostitele swého hned ke čtení Kowenského Labiryntu swěta, Jungmannowy Ataly a časopisu Hlasatel, kteréž nejwíce mi schwalowal, a já také skutečně brzy sám také zalibil sem si w nich; zwláště Jungmannowa „Rozmlauwání o jazyku českém“ působila we mně nejwíce ku probuzení citu národního. Dostaw se potom zase do Prešpurka, propůjčowal sem se Palkowičowi hned s wětší ochotau a účastenstwím při redakci jeho Týdenníka, i hledal a nacházel ty mezi spolužáky swými, kteří wíce méně účastnili se we snahách národních; také „elegie na smrt Jana Bakoše“, nejmilejšího někdy spolužáka mého w Trenčíně, stala se té doby prwním mým pokusem básnickým w české řeči, an sem dříve jen w latinských hexametrech, owšem pomoci tak řečeného Gradus ad Parnassum, byl se cwíčil. Studia wšecka w Prešpurku konala se ještě latině. W řádném jejich postupu dáwano mi swědectví wybornosti; mimo školu pak jal sem se učití wšem téměř jazykům moderním. Mezi školními kamarády mými byli také rodilí Srbowé, ježto učili mne rozuměti knihám srbským, staroslawanským i ruským; na Lyceum byla také čtení jazyka francouského i anglického, italcíně a španielcíně učil sem se z grammatik sám, ba i Camoensowu Lusíadu pokaušel sem se čísti w originálu. Studiem filosofickými r. 1816 počal u mne nový žiwot duchowní; pohřížiw se do hlubin systému Kantowa, ztratil sem chuť ku powolání kazatelskému, k němuž sem potud weden byl; po plném aupadku zásady autority w duchu mém zápasila wíra s newěřau kruté, ale switěziwší otužila se tím wíce. Také bližší známost osobní s duchaplným Janem Benediktim (Blahoslawem) přítelem Šafaříka (tehdáž již w Jeně studowawšího), wydařila se ku prospěchu mému; čítali sme spolu, mimo jiné, zwláště Homera, Theokrita i Pindara, jimžto já již poněkud lépe rozuměl, nežli on, ba nežli sám náš professor. Kollár, také spolužák můj, co do snah národních držel se byl na Lyceum Prešpurském ještě wždy w pozadí, až teprw w Jeně při Šafaříkowi probudil se. Benediktí již 1816 uwedl mne w literární spojení s přítelem swým w Jeně; a když we březnu 1817 ubíral se sám také za ním do Němce, já dal mu na cestu překlad swůj několika spěwůw Macphersonowa Ossiana, kterýžto wydán byw 13 dubna we Hromádkowych Prwotínách pěkných umění pod mým jmenem, uwedl mne ponejprw do kruhu spisowatelůw českých. Té doby redigowal sem také po dwa měsíce latinské nowiny Ephemerides politico-statisticae Posonienses. Mezitim ač sem pomáhal byl Palkowičowi z pawhé ochoty při spisowání jeho slovníku českoněmeckého, nebylo předece lze nadlauho trwati s ním w dobré wůli; také již s počátku r. 1817 jal sem se byl psátí listy o prosodii české, ježto hájily časomíry proti zásadě přízwuku od Dobrowského uwedené a od Palkowiče chwálené. Když ale w čerwnu 1817 Šafařík wrátil se z Jeny, pobyl několik dní u mne w konwiktě Jesenákwském, jehožto předstaweným tehdáž sem byl: přiwesené od něho pojednání w téže věci mnohem důkladnější, nežli byla práce má, zplašilo mne tak, že w pře-

mítaných té doby návrzích literárních ani o této se zmítni sem si netraufal. Teprw když na podzim toho léta Šafařík wrátil se do Prešpurka co vychowatel mladého šlechtice zase, umluwili a složili sme pospolu „Počátky českého básnictwí, obzvláště prosodie“, ježto vyšly tiskem w Prešpurku pod známkau r. 1818. Spis ten mladistwý zjednal mi dopisowatelské spojení s Jungmannem w Praze, jenž weliké měl w něm zalíbení.

Mezi professory Prešpurskými se zvláštní wděčností připomínám si Jana Grossa, pod nímž slyšel sem psychologii, aesthetiku a klasickau filologii; byl to muž vyššího vzdělání a jemného ducha, a stal se příčinau, že já mimo všecka studia nejwice lnul ku krásowědě i krásoumě. Wšak i ostatní učitelé moji byli mně velmi nakloněni, a dávali mne na nejlepší místa, kdež potřebí bylo učitelůw saukromých. Tau cestau dostal sem se ku konci r. 1817 ku paní Nině Zerdahele, roz. Baloghy, šlechticně uherské, kteráž po ztrátě všech swých nadějných dítek až na jednoho syna přišedši do Prešpurka i hledajíc ukojení myslí we vychowání nejen toho syna, ale i čtyř příbuzných mladých slečen, oblíbila si mne co učitele těch dítek proto, že sem prý byl prwní, jenž rozumowáním filosofickým, any útechy náboženské neměly u ní dosti moci, wrátil jí pokoj ducha; bylať to paní wysoce vzdělaná, citůw hlubokých a myslí velmi jemné, ježto brzy stala se mi jako matkau; w důwěrném po několik let s ní obcowání, w rozmluwách uslechtilých o nejvyšších otázkách žiwota lidského, zjemněli také moji citowé a upewnil se mravní charakter; při ní prospíwal sem we škole žiwota lépe nežli knihami, a dowršilo se tak říkaje duchowní mé vychowání. Ona uwedla mne do vyšších kruhů společenských, kteří na opravdowém vzdělání záležeti sobě dali; k její radě a žádosti, odbyw swá studia w Prešpurku, přijal sem 3 března u její katolické přítelkyně Karoliny Úzy, roz. Kvassay, vychowatelstwí dwau synůw, již filosofická studia na Prešpurské akademii obýwawších, we kterémžto powolání setrwal sem až do měsíce února 1823; obě paní a rodiny jejich bydliły některý čas w jednom a témž domě. Když ale w Prešpurku nebylo lze přemoci tehdejšího šlendrianu školského, zawedl sem na podzim r. 1820 schowance své na universitu Wideňskau; čímž i mně dána příležitost, rozšířiti duchowní obzor swůj, jak studowáním we cis. dworské bibliotéce a we všelikých kabinetech a obrazárnách weřejných i saukromých, tak i častým obcowáním s muži učenými, zvláště se slawným Dobrowským, (wydávawším tehdaž we Wídni swé Institutiones linguae Slavicæ) s Kopitarem, s malířem Kadlíkem, hudebníkem Doležálkem, a jinými. W létě 1821 wrátili sme se do Uher zase a bydliły napotom na statku schowancůw mých we wsi Čúzu, stolice Komárňanské. Tam jal sem se spisowati „Krásowědu“ swau jazykem českým, kteráž ale w rukopisu zůstala nedokončena: jen zlomek z ní, pod nápisem „Powšechné zkaumání ducha člowěčího w jeho činnostech“ wyšel r. 1821 w Kroku (I, b. 127—140), pak následowal tamže r. 1823 (I, d. 21—74) „Přehled dějin krasowědy a její literatury.“ Bylť sem té doby ještě poněkud na wáhách, mámli přední snaby swého žiwota obrátiti ku krásowědě a kritice krásoumy, neboli k dějinám národu swého: jedno ani druhé nepodávalo čáky, opatřiti mne

chlebem wezdejším: ale co protestant newiděl sem wůbec žádné kariery před sebau pod cis. Františkem II, když ku kazatelstwí neměl sem chuti. Konečně umínil sem, po skončení úřadu vychowatelského a po nabytí skrze něj malého kapitálu nawštíwiti předewším Prahu pro studowání pramenůw dějin husitských asi na dvě léta, potom pak teprw hledati sobě chleba kdekoliw zase.

Takto stihnul sem do Prahy ponejprw 11 dubna 1823 dopoledne, a — zůstal tu až podnes. Srdečně přijali mne zvláště Jungmann, Presl, Hanka, Norb. Waněk a jiní; Dobrowský dowolil mi choditi k němu každodenně na cwičení; se we čtení starých písem a pro poznání pramenůw dějin českých; domlawáno mi, abych odřekl se myšlenky, opustiti Prahu kdy zase; měl sem zabratí se do privatného studium práwnictwí, a Jungmann zjednal mi w domě statkáře Ahsbaha místo domácího informatora, kteréž ale po několika měsících opustil sem zase, když sem nabył přeswědčení, že ani studia práwnická nedowedau mne k cíli. Staw národnosti české w Praze byl tehdaž velmi neutošený, ba téměř beznadějný. Ačkoli přičiněním několika šlechtetných mužůw řeč a literatura česká již počaly se byly křísiti k nowému žiwotu, různice však a třenice mezi literaty českými o prawopis, purismus a neologismus wedly zase vše k aupadku konečnému. Welikému obecenstwu zdály se to býti hádky pauhých pedantůw o ppsylon w podobné věci, a celé naše národní snažení upadalo mezi vzdělanci we směšnost a w opowření; takéť kdokoli nosil slušný kabát, neodwážil se tak snadno na weřejných místech promluwiti česky. Náčelníci w pttkách byli s jedné strany prof. Jan Nejedlý, muž powahy naruživé a newelmi swědomitý w osočowání swých někdejších přátel, s druhé Jos. Jungmann, duše w každém ohledu šlechtetná, tichý genius, nechodiwší ale kromě školy nikam mezi lidi; Jungmann zastáwal zásadu pokroku, Nejedlý hleděl zachowati obmezené spůsoby tak řečeného věku klassického pod cis. Rudolfem II; já nemohl nežli ku pokroku přidati se, ale snažil sem se od počátku odwoditi myslí od forem jazykowých k naukám wěcným, ke vzdělanosti nowowěké wesměš.

Baron Hormayr we Wídni nepřestáwal té doby sollicitowati, jak jiné přední rodiny české, tak i hrabata Šternberky o jejich rodopis pro swůj Taschenbuch für vaterländische Geschichte; a když přemítáno, kdoby k takowé práci se hodil, nawrhl Dobrowský mne. Takž uведен byw do domu hraběte Františka Šternberka, co náčelníka rodiny, jenž swé všecky rodinné spisy, spolu s bibliothekau chowal we swých pokojích, chodil sem s podzimku 1823 do jara 1824 každodenně k němu, a wprawowal se, pod bezprostředným jeho dohledem, do všech podrobností dějin českých, we kterýchž rod Šternberský od jakžiwa znamenité měl působení. Hrabě Frant. Šternberk byl muž ducha wysoce oswíceného a sám nepowrchný znatel historie národní, kterauzto we půwodních pramenech studowati již ode mládí míwal zalíbení; byltě spolu řádným audem král. české společnosti nauk, co přední znatel numismatiky české, a presidentem akademie pro wýtwarnau krásoumu, jižto sám byl nejwice založil; w jeho domě saustředíwalo se vše, co w Čechách jak we šlechtě tak i w národu wůbec vynikalo láskou a péčí o nauky a krásoumu. Wida mne w témže duchu míti aučastenstwí, zabýwal se

často po celé dni rozmávaním se mnau, tak že i práce má rodopisná nemálo tím obmeškána bývala: však teprw když sem (w máji r. 1824) přednesl hotový spis swůj w posezení obau hrabat Šternberkůw Františka i Kašpara i přítele jejich Dobrowského, a přísní soudcové nenašli w něm nic, netoliko káraní, ale ani opravy hodného a potřebného, stalo se powýšení mé we twáři jejich; z dosawadního námezdníka stal se najednau společník rovnopráwný onoho výboru osob rozličného stawu i pohlaví, kteréž u Františka Šternberka scházejíce se, míwaly i do užšího rodinného kruhu přístup. U bar. Hormayra potom práce má mnohem menšího došla obfbení: nebyloť w ní ani chlubné chwály, ani šperkowaného slobu, vlastností při jeho „Abnetafeln“ newyhnutelné potřebných; pročež tu wynecháváje, tu přidáváje drahné věci, podal ji w almanachu swém na r. 1825 tak oprawenau, že zvláště hrabě František nemalé z toho měl pohoršení.

Událost ta dala životu mému obrat rozhodný. Hrabě František Šternbek netajil se zvláštní swau přízni ke mně a přidál se ke hlasu těch vlastencůw, kteří chtěli, abych usadil se na wždy w Čechách, že se tu pryj neztratím; k ochraně před policií, která lidi bez „charakteru“ neráda w městě trpěla, udělil mi titul swého archiwara, pauhau to sinekuru s ročními 200 zl., pokudby pro mne něco lepšího se nenašlo. Také staral se potom při společnosti nauk, že sem obdržel nařízení k sestavení, za dobrý honorar, Starých letopisůw českých co třetího dílu *Scriptores rerum Bohemicarum*, a že wypsána od ní cena na spis kritický o starých kronikách českých. Co ale bylo pro mne tehďáz nejdůležitějším, byl skutek ten, že k rekomendaci jeho a knížete Augusta Longina z Lobkovic, tehďáz krajského w Budějowicích, obdržel sem od knížete Josefa Šwarcenberka neobmezenau swobodu, proskaumati archiw Třebonský, nejbohatší to a potud nedotknutý pramen dějin českých XV a XVI století. Počaw tam práci swau 17 srpna 1824 i setrwaw w ní s neobyčejnau pilností do 9 listopadu, nabył sem najednau takowé známosti dějin husitských, jakowé přede mnau neměl nikdo. W pozdějších létech wrátil sem se ještě osmkrát ke zdroji tomuto, jehožto bohatství wyčerpati přede se mi nepodařilo. Další následek Šternberského rodopisu mého byl ten, že i jiní šlechticové čeští požádali mne o práce podobné, aneb aspoň o sbírání materialu k nim: nejprw hrabě Eugen Černín, potom kníže Rudolf Kinský, hrabě Klam-Martinič a jiní. Já proto s počátkem r. 1825 jal sem se úsilně pracowati w deskách zemských i dworských, w archiwu gubernialním i městském. Časté přitom a důwěrné obcowání s hrab. Frant. Šternberkem wydařilo se we zvláštní prospěch ducha mého: jako dříwe paní Zerdahely naučila mě přihlédati k dušewnímu životu lidskému, tak nyní wýtečný tento šlechtic, co muž we veřejných politických záležitostech zběhlý, otwíral mi jasnější pohled na životy národůw. Pomíjeje wšeliké podrobnosti musím zmíniti se aspoň o konwersaci dne 20 prosince 1825 trochu místněji, ana měwší důležité následky, utkwěla také živěji w mé paměti.

Byw toho dne, jako často jindy, pozwán k tabuli, zůstal sem potom we společnosti obau hrabat Šternberkůw a p. Dobrowského až téměř do půlnoci: neb hádky tuhé, w nichžto sme se octli, nedaly

nám rozejíti se dříwe. Hrabě Kašpar, co president českého Museum, stěžowal si trpce na celý národ, že ústawu toho tak prospěšného nedáwno ještě tak snažným úsilím a tolikerými obětmi založeného, počínal si již newšímati, ba zapomínal naň docela. Já při wší účtě k muži welezaslaužilému nemohl sem zdržeti se, abych neopponowal a neukázal na jiné spolupříčiny zjewu toho, zvláště na newhodné umístění a celé tehdejší wedení českého Museum. Slyšel sem, díw, hlasy w národu, že podobalo se, jakoby poklady jemu swěřené ukrýwaly se před obecnstwem, schowány jsauce na místě vzdáleném a těžce přístupném, že dáwati něco do Museum bylo as tolik, jako házeti je do studně, ano napotom zapomenuté leželo tam ladem, nepřinášejíc nižádného užítku. Proč, prawil sem, společnost musejní nepomyšlí na nějaké činné objewení se před národem, proč nehledá cesty, na níž by wstoupila w užší s ním wzájemnost a působila spolu k jeho vlasteneckému probuzení a wzdělání? Řečmi takowými podráždil sem owšem hraběte Kašpara ještě wíce, an byl hlavní příčinau, že Museum proti wůli mnoha wážných mužůw uloženo bylo w domě někdy Šternberském na Hradčanech. Ale dalo to příčinu k živým a dlouhým debatám o založení nějakých časopisůw musejních w obau jazycích, o živějším podporowání literatury a národnosti české atd. Dobrowský a hrabě Kašpar mněli, že již pozdě bylo mysliti na wzkříšení zase národu českého a wšecy o to práce že šly na zmar. Já popíral to horliwě, i domlawal Dobrowskému, že on, přední muž národu swého, po celý život swůj nenapsal potud a newydal nic jazykem českým, leda jednu předmluwu (k Radě wšelikých zwírat r. 1814 tiskem opět wydané.) Budemeli wšichni tak se chowati, pak owšem že zahynauti musí náš národ hladem duchowním; jáť aspoň, doložil sem „kdybych byl třebaš cikánského rodu, a již poslední jeho potomek, ještě za powinnost bych si ukládal, přičiniti se wšemožné k tomu, aby aspoň čestná po něm zůstala památka w dějinách člowěčenstwa“. Řeči takowé Dobrowský a hrabě Kašpar konečně promíjeli entusiasmu mladistwému, hrabě František ale měl skutečné w nich zalíbení a potakal mi we všem. Na rozchodu požádal mne hr. Kašpar, abych spořádal myšlenky swé o zřízení časopisůw musejních a podal mu je písemně co nejdříwe. Také, když je obdržel, počal hned o tom jednáni w výboru českého Museum; a roku následujícího, když já pracowal we Widni jak we dworské bibliotéce, tak i w c. k. tajném archiwu, přišed tam powolal mne k sobě a oznámil, že již obdržel od policejního presidium powolení k wydávání časopisůw musejních w jazyku německém i českém, dne 4 dubna 1826 podával mi redakci obau; auřední však o tom dekret obdržel sem teprw 15 máje. Zřízena spolu také kommisie z audůw výboru, paní Dobrowský, Millauer a Steinmann, ježto mi při redakci měla radau a poučením nápomoena býti: ta však skutkem potom ani newstoupila w život. Časopisowé oba počali wycházeti rokem 1827. Postawením tím, co redaktor obojích časopisůw musejních, octnul sem se najednau jako w centrum literární činnosti w Čechách, netoliko české, ale i německé a wešel w osobní styky a známosti s weškerau takorška intelligencí w zemi. To samo wedlo mne na wyšší poněkud stanowítě, s něhož i na trwající potud mezi českými spisowateli hádky a pětky

nestranněji patřiti sem mohl. Německý můj Monatschrift potkával se s velikou chvalou, ale jen doma, ve kruhu dosti obmezeném; veliké německé publikum, jak za hranicemi, tak i doma, zatracovalo a priori vše co vycházelo pod rakouskou cenzurou a exempláře, jež sme posílali na ukázkou do Němec, přicházely nám nazpět s větším dílem nerozbalené. Když hrabě Kašpar Šternberk vedl na to stížnost u svého přítele Götthe, tento rozhorliv se postavil do Berlinských Jahrbücher für wissenschaftliche Kritik (v březnu 1830) článek o časopisu našem obšírný a velmi pochvalný, jenž zbudil po celých Němcích pravou sensaci: ale i po něm, jako před ním, neodbíráno za hranicemi více nežli šest exemplářů německého musejníka našeho, tak že koncem r. 1831 výbor musejní uzavřel zastaviti cele jeho vydávání. S jiným, ač s počátku ne mnohem utěšenějším osudem potkal se čtvrtletní musejník český. S kým hlavně a proč mu potýkati se bylo, dává na srozuměnou připojené ku konci prvního ročníku „Slowo k vlastencům od redaktora“ dne 1 října 1827. Že sem nechtěl sloužiti stranám za orgán, že zamítal sem články howící jen jazykovým subtilnostem a hádkám, že i ctěnému Jungmannovi odepřel sem místa k autokům zjewným na Nejedlého, že Kollárowi ani Žákovi neswolil sem k měnění grammatiky naší, těmi a podobnými hříchy zbudil sem v táboru literátů českých, kdež našlo se ze zástavy také sokův několik, téměř všeobecnaou proti sobě newoli, a v běhu let 1828 a 1829 opustili mne pomocí swau bez mála všichni; větší díl článkův každého ročníku musel sem hotowiti a podávati sám. Teprw zkusiwše neoblomnost mau we směru praktickém (ke vzdělání naukowému) počali ten a onen wracetí se ke mně zase, zvláště když po smrti Dobrowského wolno mi bylo vydávati musejník latinkau, a ne šwabachem více. Mohu říci, že setrwalostí swau dopomohl sem literatuře naší k duchu a směru lepšímu, ana cesta auká ode mne ponejprw nastaupená stala se pomalu všeobecnaou silnicí. Širšího swětla nabyti mohau poměry tyto z „Předmluwy ke vlastenskému čtenářstvu“, kterau z února 1837 postavil sem w čelo jedenáctého ročníku časopisu musejního.

Rok 1827 stal se mi nad jiné památným netoliko počátkem dotčené redakce, ale i dvěma událostmi pro život můj rozhodnými: nejprw ožením se s Theresií, dcerau advokata zemského Dr. Jana Měchury, na jehož statku we Wotíně byla má swatba dne 16 září 1827; potom obdržením wyzwání od stawowského výboru zemského dne 29 října, abych uwázal se w pokračování Pubičkowy Chronologische Geschichte Böhmens. Přijal sem nabídnuti to, ale prosil spolu, chtěli stawowé čeští propůjčiti se nějakou pomocí dějepisu českému, tak příliš zanedbanému, aby obrátili zřetel svůj k něčemu platnějšímu a potřebnějšímu, nežli bylo dotčené pokračování. Wyzwán jsa wyložiti určitěji, čeho pro zwelebení dějepisu českého si přeji, podal sem 22 ledna 1828 obšírný o tom memoire. Stawowský výbor podal můj spis hraběti Františkowi Šternberkowi, co nejvyššímu komorníku králowství Českého a přednímu mezi stawy znalci dějin českých k uwázení, aby napsal o něm své dobré zdání: kterýžto schwáliw mé wšecky důwody a návrhy, doložil, že hoden jsem důwěry pp. Stawůw. Mezitím nowě přišly do Čech nejvyšší purkrabí, hrabě Karel Chotek, muž vlastní své nemené

nežli císařské dynastii oddaný, požádal mne byl již ku konci r. 1826, abych docházel k němu, cwicit jej w jazyku českém; čímž mi dána příležitost, získati sobě i jeho přízeň a důwěru. W takových okolnostech, když výbor zemský usnesl se, nawrhnauti mne nejprw příštímu sněmu králowství Českého za stawowského historiografa země české, nemohla konkurrence Edmunda Horkyho, jehož dworský kancléř hrabě Mitrowský stawům českým pro týž auřad schwalowal, státi se mi hrubě nebezpečnaou. Ale uzawření sněmownímu ode dne 13 dubna 1829 muě dle návrhu cele příznivému hrozila odjinud tím těžší pohroma. Nejvyšší kancléř we Wídni, hrabě Saurau, wymisil článek ten ze snešení sněmowního, jakožto nehodící se, aby předložen byl císaři pánu k sankci. Wěc ta stala se jedním z řídkých pádůw, kde stawowé tehdejší postavili se we zřejmaou opozici proti ministerstwu. Odpowěděli, že hrabě Saurau nebyl pro stawy české žádnou instancí, an co jeden z nejvyšších auředníkůw zemských i sám zahrnut byl we hlasu a w žádosti celého sněmu. Ministr hrabě Kolowrat ujímal se té věci také we smyslu našem: nicméně císař František I, po několikerych odkladech, rozhodl o ní s cesty své we Štyrském Hradci 18 čerwna 1830 w ta slowa: poněwadž rozpočet zemský na r. 1830 ukazuje deficit, „so hat die Anstellung eines ständischen Historiographen einsteuilen auf sich zu beruhen.“ Když nejvyšší ta resoluce ohlášena sněmu, hrabě Kašpar dle umluwy jal se řečniti w ten smysl, že sice stawům nedowoleno jmenowati mne historiografem svým, ale co každému knihkupci wolno jest, dáti si totiž sepsati knihu jakaukoli a wydati ji tiskem s powolením censure, to že ani stawům nebrání se, chtěli jen swoliti potřebný k tomu náklad, čemuž když celý sněm přiswědčil a předseda jeho, hrabě Chotek, neodpíral (7 března 1831) dáno mi nařízení (18 dubna t. r.) platné až podnes, abych dle plánu ode mne nawrženého pracowal o dějinách českých, za což mi jmenem honoraru swoleno ročně 1000 zl. stř. Teprw když wyšel r. 1836 první díl mé historie, wyzwal nejw. kancléř hrabě Mitrowský sám hraběte Kašpara Šternberka, aby obnowila se ze sněmu žádost o mé historiografství: načež . . . 1839 císař Ferdinand udělil k němu své nejvyšší powolení.

Ještě w jiném ohledu stal se mi rok 1827 památným. Když wypsána od král. české společnosti nauk otázka cenná o uwázování starých letopisůw českých zůstawala bez odpovědi, domlawování hrab. Františka Šternberka přemohla mne, že uwázal sem se i w tu práci, ačkoli redakci dwau časopisůw a wydáváním Starých letopisůw českých byl sem již dosti zaměstnán. Když ale w březnu 1829 podal sem ji sekretáři společnosti Davidowi, byl jediný kompetentní její posuzowatel, Dobrowský, již mezi nebožtíky. Ostatní audowé třídy historické diwně se w té věci chowali, a jen rázným hraběte Františka Šternberka wkwročením stalo se, že spis můj korunowán konečně 24 ledna 1830, a já zwolen také 21 března za řádného auda na místě Dobrowského. Bohužel hrabě František brzy na to (8 dubna) následowal přítele svého do hrobu. Před smrtí swau šlechetný tento muž velikou získal sobě zásluhu také o založení Matice české (1830 ledna 6 až března 14) o němž Naučný Slowník (V, 168 sl.) podává zpráwu obšírnější. Založení to stalo se tak říkáje mimochodem, ano půwodně směrowalo

se ke shotowení a k vydání většího encyklopedického slovníku, jak pro naučné vzdělání národu našeho vůbec, tak i pro vytříbení a ustálení naučné terminologie české zvláště, anižby v tehdejších dobách nedůvěry s hůry, podezřívání a hanebných denunciací s dola, bylo mohlo podařiti se, kdyby o ně upřímo bylo se žádalo; však i přes to bylo potřebí mnohé opatrnosti a mocné ochrany, aby nový ústav brzy po svém zřízení nebyl opět zvrácen a zničen auklady mnoho- násobnými. Slovník onen naučný newešel tehdáž ještě we skutek, za příčinou i newalné ochoty spisowatelůw, i že uznána potřeba, vzděláwati dříve jednotliwé nauky každau zvláště; pročež wydávána na jeho místě tak řečená „encyklopedie malá.“ Kníže Rudolf Kinský, ustanowen byw prwním kuratorem matice české naklonil se ke mně brzy přátelsky a nahražowal poněkud ztrátu Frant. Šternberka. Když cis. ruská akademie nauk hrozila připrawiti nás o tři přední pomocníky w literatuře naší, Čelakowského, Hanku a Šafaříka, wolajíc je do Petrohradu, já lituje zvláště ztráty Čelakowského, nařikáním svým pohnul sem knížete, že nabídnul se sám ku podávání jemu roční pense, kdyby zůstati chtěl; jakož se i stalo, že on naleznuw zaopatření doma, odepřel jíti do Rus a nakazil svým příkladem nejprw paní Hankowau, pak i manželu jejího, po čemž w Petrohradě sešlo i s powolání Šafaříkowa. Tento ale, jemuž postawení jeho w Nowém sadě stalo se již bylo nesnesitelným, odhodlal se r. 1833 přistěhowati se k nám a žiti napotom w Praze pauze co spisowatel český, když pomocí předních tehdáž vlastencůw jak we šlechtě, tak i mezi spisowateli samými, pojistili sme mu skrowný plat roční, ažby došel zaopatření podstatnějšího. Tím weškery literární snahy české nabyly důkladu a prospěchu vždy rostaucího a upewněna wědecká Čechůw přednost mezi národy slowanskými.

Ku konci r. 1832 nastala w životě mém epizoda zvláštního rodu, když mi podáno vyučowání mladého wéwody Burdegalského jazyku německému, we kterémžto působení setrwal sem až do měsíce dubna 1835. Oznámiw se tu se všemi dvořany, ba i spráteliw se s některými, a byw častěji puštěn i do užšího cercle krále Karla X, měl sem dosti příležitosti, poznati w životě samém wšecky spůsoby i nespůsoby velikých dworůw panownických, ježto i w Praze u vyhnaustwí opakowaly se w těchže bezmála formách, jako někdy okolo jednoho z předních trůnůw europejských.

Maje r. 1838 zabrali se podruhé do Italie s rodinou swau, odewzдал sem redakci časopisu musejního Šafaříkowi. Mezitím když we vlasti náhlau smrtí sešel hrabě Kašpar Šternberk († 20 pros. 1838.) musely myslí vlastenecké obrátiti zření swé netoliko k zachowání, ale i ke zwelebení českého Museum, a mohlo se již i bez ostýchání mluwiti také o potřebě přenešení jeho se Hradčan do prostřed města Pražského. Sněm český již delší čas wyjednawal o postawení císaři Františkowi I velikého pomníku na staroměstském nábřeží: já wrátiw se domůw, nejprw saukromí nawrhowal sem za nejpříměřenější monument, aby na onom nábřeží wystawilo se prostranné a velikolepé Franciscum, do něhož by wšecky za císaře onoho w Čechách powstalé spolky a ústawy pro nauky, krásoumy a průmysl, tudíž i české Museum, whostiti se daly; wyzván jsa, podal sem stawům 10 listopadu 1839

i důkladný o tom mémoire, kterýž pak i na sněmu wzat byl w úwabu, ale idea obmezena jest na stawení pro Museum toliko a pro Akademii krásoumnau. Mezitím zwolen jsem byl 1 pros. 1839 za sekretáře král. společnosti nauk, 2 čerwna 1841 i za jednatele českého Museum. Jaké reformy snažil sem se zawesti při obau společnostech, netřeba zde wykládati: aspoň když pro nemoci w rodině mé a pro přílišná zaměstnání 9 čerwna 1844 složiti sem musel sekretářstwí při učené společnosti, ona přiznala mi zvláštní díky za mau činnost. Pro jakési neshody a rivality mezi audy stawowskými sešlo potom i se slíbeného již stawení Franciscum na nábřeží: ale sněm cítil se pak předce zawázána osprawedlniti poněkud naděje zbuzené, a dal se potom, přičiněním zvláště rytíře Neuberka, tím snáže nawesti, (1844) že koupem pro Museum dům na příkopech (č. 858/II.) kamž jeho sbírky přenešeny jsau r. 1846.

Stawové čeští za císaře Ferdinanda pokaušeli se, wedením hraběte Bedřicha Deyma, wydobyti sněmu českému stará jeho práwa zase aspoň w té míře, jakož wymeřena byla obnoweným zřízením zemským Ferdinanda II. Potkawše se w tom s tuhým odporem u ministerium we Widni, a chtějíce lépe poznati půdu práwní, na kteréž jim zápasiti bylo, požádali mne, abych je poučil, kdy a jaké proměny sběhly se w kompetenci a působení sněmůw českých. Co historiograf stawowský nemoha neuznawati za swau powinnost, poslawiti jim w té potřebě dle možnosti, swolil sem dáwati jim o tom přednášky, kteréžto počawše 15 února 1843 w domě knížete Karla Šwarcenberka, opakowány w týdni jednau až dwakrát, a skončeny 13 března. Posluchačstwó mé záleželo asi z 20 osob z přední šlechty české, z nichž někteří brali slowa má i do péra. Příznivý z toho pro mne následek byl ten, že přední audowé šlechty naší, powšimnuwše sobě stawu, we kterémž tehdáž dějepyt český se nacházel, nejen na sněmu přičinili se o to, aby mi k honoráru mému přidána byla roční summa 600 zl. na pomocníky, ale skládali také až do r. 1848 samowolně pomůcky směřující k témuž cíli a obrácené konečně ku prospěchu českého Museum. Zvláště skaumání w archiwech domácích i zahraničných dalo se od té doby obžiwiti a šířiti více a více. Já sám, pobyw proto ponejprw již 1831 we Mníchowě, 1833 we Wratislawi a Zhořelci, 1837 w Římě a Drážďanech, 1843 w Berlině atd. a potom častěji zase, předsewzal sem 1846 větší cestu netoliko do Uher, ale i po celých téměř Němcích atd.

Když w dějepisu swém r. 1845 octnul sem se byl jako na prahu wálek husitských, pocítil sem předewším neodbytnau potřebu známosti auplné staročeské topografie, bez níž wálečné polyby we vlasti stáwaly se naprosto nesrozumitelnými; i nemoha w tom očekáwati pomoci jiných lidí, musel sem do práce té zabrali se sám, prostudowati opět, s pérem w rukau, wšecky starší kwaterny desk zemských i dworských a srownawati data jejich w podrobnosti se stawem nynějším. Obětowal sem tomu celá téměř tři léta (1845—48) a mohu říci, že sem jakžiw nepodnikl ani provedl práce větší a úsilnější. Co předběžný toho plod a užitek wydal sem r. 1848 známý „Popis králowstwí českého,“ w němž aspoň stará půwodní a přesná, w nowější době namnoze za-

pomenutá jména všech osad v zemi, hradův, twrzí, měst, městeček, wesnic i samot, národu opět na pamět a we známost uwezena jsau.

Swětoznámé události březnowé r. 1848 zastihly mne w Praze, když ještě rodina má trávila tu zimu w Nizze. W nastalé dnem 15 března u nás konstituční swobodě předwidaje já pŕtky budaucí, snažil sem se záhy předejítí je a uwesti do kolejí pokud možná neškodných. W náhlém onom zemdení autority vládní nebylo se obáwati pokusůw republikánských, spíše ale reakce doma proti zrušení privilegií jak národních, tak i stawowských; mimo to pak hrozily z wenku aspirace národůw německého a maďarského wywrátiti říši Rakauskau ze základůw jejích a uwesti Čechy i Morawu do státních poměrůw nowých a národnosti českoslowanské nebezpečných. Protož já i K. E. Ebert, můj někdy přítel mezi Němci Pražskými, swolali sme hned 18 března wšecky spisowatele české i německé dohromady k uwažowání, čeho tehdaž nejvíce bylo potřebí, a dne 21 března, pod předsedáním Šafaříkowým, formulowal já resultat našich porad w ohlášení ode všech přítomných podepsaném, že slowem i skutkem hájiti budeme zásadu rownopráwnosti obau národůw w Čechách a spojení koruny české s konstituční monarchií Rakauskau. Proti počínajícímu brojení mezi stawy nawrhowal sem 2 dubna předním pánům české šlechty sepsané ode mne určité wyjádření, že pauštitice od někdejších privilegií, přiznávají se upřímně k zásadě rownosti před zákonem, dokládaje, že pak národ tím snáze swěří se wedení jejích. „Toho já nepodepíši,“ — zněla odpověď od toho pána, skrze kteréhož nejvíce působiti sem chtěl; nicméně on předložil to přátelům swým, kteříž potom podepsali prohlášení toho spůsobu jiné, od hrab. Wurmbraunda nawržené a owšem méně zawazující. Skutek ten mohl poučiti mne lépe o rozdílu smýšlení mého a šlechtického, nežli se stalo w dawu tehdejších událostí nesčíslných a čím dále tím wáznějších; aniž mi lze wyložiti wšecko swé působení ku př. při národním wýboru i jinde. Dne 10 dubna u wečer došlo mne pozvání z Frankfurtu, abych přijda pomáhal ustrojiti parlament říše Německé: protož hned nazejtří, u výroční den příjezdu swého do Prahy před 25 lety, napsaw powěstnau swau na ně odpověď, a i tiskem ji ohlásiw, přispěl sem nemálo k usrozumění sobě lidu jak w Čechách, tak i w Wídni, a tudíž k zachowání říše Rakauské w dobách kritických; neb i ministerium Wídenské teprw tím odwážilo se k ohlášení 21 dubna, že dekrety Frankfurtské jen pokud pro Rakausko hoditi se budau přijmouti chce. Wšak potom celá žurnalistika německá po dlouhý čas nepřestáwala kydati na mne proto hanu a nenáwist. W prwním prowołání slowanského sjezdu do Prahy (1 máje) já neměl žádného úcastenstwí, ač pod ně také mé jméno, newím od koho, postaweno bylo: ale určitější o něm wyjádření (5 máje) sepsal sem já; také osvědčení se českého národního wýboru k Morawanům dne 6 máje wyšlo z mého pera. Dne 8 máje wolán jsem byl po telegrafu pilně do Wídně od ministra Pillersdorfa, kterýž, když nazejtří popolední k němu sem se dostawil, sotwa mne přiwítaw, podal mi hned císařůw Handbillet, kterým jmenowán sem byl ministrem wyučowání w Rakausku; chtěl mne tudíž wésti do konference ministerské, kteráž práwě odbywati se měla. Překwapení mé nemohlo býti wětší, an sem jakžiw ani na možnost takowau

byl nepomyslił, a potřebowal sem chwile ke spatowání se. A však daw se s miustrem do řeči o stawu wěci, a spozorowaw hojně rozdily jeho i mého politického smýšlení, wyžádal sem si rozmyslu přes noc; pak ale když nazejtří, 10 máje ráno, wrátil sem se s wyjádřením písemným, proč auřadu toho na ten čas přijmouti sem nemohl, pozorowal sem s podiwením, že byl tomu Pillersdorf až i rád. Newěděl sem zajisté ještě, jak nesmírný rámus mé powolání do ministerstwa mezitím stropilo bylo we Wídni, kterak přední demagogowé maďarští a němečtí spojivše se zuřili proti vládě, ana prý poslowaniti je chtěla, kterak pripravowáno weliké powstání a již ustanowen byl jeden řezník Wídeňský k zavraždění mne, sám se prý k tomu nabídnuw atd. Wstání ono, měvší za aučel zastrášiti ministerstwo a podrobiti je wůli dotčených demagogůw, vypuklo předece o několik dní později, a zaplašilo, jak známo, rodinu císařskau do Tyrol; půwodcowé jeho byli dlaubo w nesnázi, jakauby mu podstrčiti měli příčinu, když mne již we Wídni nebylo. Auplná potom podajnost a služebnost Pillersdorfa naproti wádcům rewoluce Wídeňské dala nowému tehdaž presidentu českého zemského gubernium, hraběti Leonowi Thunowi, podnět, emancipowati se dle možnosti, a zříditi, we srozumění s knížetem Windischgrätzem i jinými uáčelníky vlády zemské, dne 30 máje prozatimní mimořádnau wrechni vládu w Čechách, jejímžto audem i já jmenowán sem byl. Wšak když nedáno nám do rukau moci potřebné proti zmaňujícímu se brojení a nepořádku w zemi, já nechťeje naprázdno nésti břímě odpovědnosti, wzdal sem se auřadu toho ještě dříwe, nežli kollegowé naši, hrabě Albrecht Nostic a Dr. Rieger, wrátili se z Inšpruku s odepráním sankce císařské ke zřízení jeho.¹⁾ Na sešlém se mezitím sjezdu Slowanském w Praze, když Šafařík odpíral býti jeho presidentem, já dal se konečně uprositi, abych figurowal co takowý, však tak, aby auřad ten skutkem zastáwán byl s wětšího dílu od něho. Aučel sjezdu našeho bylo společné dorozumění se, kterak hájiti se bylo Slowanům proti zmáňawším se co den politickým přechwatům jak Němcům tak i Maďarům; uznáwali sme všickni, že nám potřebí bylo zachowání říše Rakauské a ustrojení její dle zásady rownopráwnosti všech národůw. Protož když sjezd ten nejvíce protiwl se směru a snahám tehdejších ministrůw uherských, tito s pomoci wídeňských demagogůw také nejvíce přičinili se o jeho zmaňení, rozeňnání a zničení. Mezi hojnými jejích emissary wynikal působením swým jistý Marcel Turanský. Bauře swatodušní (12 čerwna sl.) w Praze, w jichžto wlnách utonul sjezd Slowanský, staly se jen tím možnými, že s jedné strany někteří příliš horaucní obywatelé Pražští, a zwláště studující mládež, sedli těmto emissarům na lep, a že s druhé strany někteří důstojníci wojenští, knížeti Windischgrätzowi podřízeni, (ne on sám) byli nedočkawi pomstíti uražené autority swé nad rozbuňnělau „rewoluční holotau.“ Bauře Pražské byly jen počátkem oné reakce, která nezadlaubo zachwátíla i půwody jejích wídeňské a uherské. Já sám w prwních dnech jal se

¹⁾ Potvrzení prozatimné vlády Nostic a Rieger w Inšpruku sice niewymohli; owšem pak jak známo swolání ústawodárného sněmu a zřízení odpovědného jemu místopředsedatelstwa, což oboje následkem událostí swatodušních odwołáno.

byl prostředkovati ku pokoji a umluvě mezi lidem zbauřeným a wojskem: ale zkusiv, kterak lid drážděný tu od emissarůw cizích, tu od domácích rewolucionářůw přepiatých, nedostával sám swým slibům a závazkům, musel sem upustiti od dila takowého. Ubohý kníže Windischgrätz dal se potom obalamutiti powěstnau Košutowskau bájkau, o „široko daleko rozvětveném spiknutí“ slowanském, kteréžto počawši prý w Prešowě w Uhřích, nemělo (dle vlastního udání M. T.) w Čechách jiného auda, nežli mne. Já dowěděw se o řečech takových teprw na Kroměřížském sněmu w březnu 1849, chystal sem se žádati za ně dostiučinění práwě toho dne, když sněm ten násilím rozptýlen byl. Největší z bauří swatodušních škoda byla ta, že sněm králowstwi Českého, tehdaž již rozepsaný, pro ně r. 1848 nedošel wice k místu; ona stala se pro poměry práwní králowstwi českého potom nenaprawitelnau.

Na sněm říšský, rozepsaný do Wídně, wolen jsem byl w Čechách na šesti místech, nikde se o to neucházew; optowal sem pro nowé město Pražské, w němž bydlím, a stihl do Wídně 16 čerwence 1848. „Ústawodárný“ sněm ten zwolil mne 1 srpna do wýboru 30 osob, ježto měly wypracowati náwrh konstitute: wýbor pak ten sám, zřídilw ze sebe dvě kommisse, jednu pro základní práwa, druhau pro státní ústrojí, powolal mne sama pátého do kommisse druhé, we kteréž, když jedni neměli času, jiní chuti neb schopnosti, posléze práce wšecká swalila se hlawně na mne. Ačkoli pak sněm swolán byl jen pro země mimouherské, já předwidaje nemožnost trwání říše za dualismu a konstitute pospolu, pomýšlel sem hned od počátku na takowé státní ústrojí, do kteréhožby časem swým také Uhři wstaučiti mohli; pročez jistý stupeň oné autonomie, kteréž oni od jakžiwa zwykše tím méně postrádati mohli, čím wíce podstata občanské swobody práwě w ní se zakládala, položil sem za přirozenau a newyhnutelnau basis celého budawcího stawení. Již 5 srpna 1848 rozjasnil se w duchu mém ony myšlenky o potřebě rozdílu centrální moci říšské a moci zemských, kteréž pak často přemítány bywše, našly posléze sankci swau w diplomu 20 října 1860. Studiemi o wěci té příliš jsa zaměstnán, neaučastnil sem se w běžných debatách sněmowních. Dne 2 září ministři podruhé wolali mne do kruhu swého, podáwajíce mi ministerstwo wyučování. Já pak poradilw se s přátely, odepřel sem opět wstaučiti mezi ně, a sice z té příčiny, že bych stranu wládní w sněmu byl nebezpečně seslabil, jelikož mnozí Němci mým powýšením uražení byliby přešli k opposici. Když ale totéž ministerium, příznawši se slowy k zásadě rovnopráwnosti národůw, skutky s posláním hraběte Lamberka do Uher spojenými zjewně ji rušilo, a baron Kulmer, agent Jelačiče bána w Wídní wedl u mne na ně stížnost: já opět s poradau přátel šed k ministru Bachowi, oznámil sem mu, že nemohauce my Slowané dožadati se sprawedlnosti u wlády, umínili sme napotom kráčetí swau cestau bez ohledu na ni, staň se pak co staň. Brzy na to příšle nowiny o zawraždění hraběte Lamberka w Pešti přispěly k tomu, že ministerium změnivší swé chowání, jmenowalo bána Jelačice za kommandujícího w Uhřích, což opět wedlo ke známé rewoluci Wídeňské 6 října. Já při tom tuším jen tím zniknul sem osudu nešťastného hraběte Latoura, že sem náhodau wzal byl od sněmu odpuštění na týden, slibiw tráwiti

swátek swůj (dne 4 října) w kruhu rodinném w Praze. Po wzetí Wídně bán Jelačič powolal mne tam k sobě (5 listopadu,) abychom dorozuměli sobě o ústawní otázce rakauské.

W Kroměříži, kamž k žádosti hlawně českých poslancůw swolán byl opět sněm říšský, já nejwíce zaměstnán byl náwrhem k ústawě rakauské a debatami o něm we wýboru konstitučním. Páwodní můj náwrh utrpěl tu weliké změny we smyslu centralistickém, tak že sem konečně nejen neznal se k němu wíce, ale i wstaučil z wýboru, chystaje se tím wíce hájiti zásady swé we plenum sněmowním. Mělyť zajisté we wýboru každá malá země práwě tak tři zástupce jako i Čechy nebo Halič; ony pak nemajíce ode dáwna historie vlastní a wýznamné i nemohauce postačiti sobě samy we všech státních potřebách, utíkají se o pomoc obyčejně raději do Wídně, nežli k swým přibuzným a sausedům: we plenum sněmu ale měli slowanští federalisté přewahu. Mezitím proměnau trůnu a působením ministra Šwarzenberka wzala politika wládní směr jiný; nowé bylo zwláště wkládání se Rakauska do wnitřních záležitostí říše německé: a když sem o to interpellowal ministerstwo dne 23 února 1849, ono nám odpowědělo náhlým rozpuštěním sněmu a oktrojowáním ústawy 4 března.

Od té doby, když reakce zmáhala se čím dále tím wíce, a Praha w máji 1849 octla se we stawu obleženosti na několik let, já wrátil se cele k historickým studiím swým, jež jen nerád sem byl opustil. Jen když političtí přátelé moji založili w Praze německý žurnal Union, já k wýkladu toho listu napsal sem úwodní článek, k jehožto wydání ale neswolil Dr. Pinkas, již tehdaž oddaný zásadám wíce centralistickým; tudíž dal sem se od přítele Hawlíčka uprositi, že přepracowaw a rozmnožilw článek ten po česku, podal sem mu jej a slíbil pokračowati w něm i dále. Wyšel 23 prosince 1849 w Národních Nowinách pod nápisem: „O centralisaci a národní rovnopráwnosti w Rakausích.“ Jakau sensaci zbudil po celé téměř Europě, bude mnohým ještě w živé paměti; ale wládní organowé jak we Wídní, tak i w Praze welmi těžce jej nesli a bez mála byl bych proň octnul se u wojenského sandu na Hradčanech. Když protiwenstwi proto na mne se walící zhoršilo znamenitě staw milé manželky mé, tehdaž práwě nebezpečně nemocné, abych poněkud ukojil ji slíbil sem, že politických hádek již dále dotýkati se nebudu.

Tím však reakce nedala se nikoli ukojiti. Ještě sice w běhu léta 1850 zwolen sem byl i do kollegium obecních starších města Prahy, i za předsedu společnosti nowě utwořené pro wystawení národního diwadla českého: ale počet odpárcůw mých mezi literaty českými, stawící se po straně wlády, množil se čím dále tím patrněji. S nejtužším odporem potkal sem se práwě tam, kde ho nejméně nadíti se bylo: když totiž we sboru matičném žádal sem, aby přikročilo se k wyplnění slibu při zakládání matice české učiněného, že totiž pomocí její má časem swým wydán býti nějaký naučný slowník český; měliť sme zajisté k tomu jak sil spisowatelských, tehdaž práwě nezaměstnaných, tak i jiných potřeb dostatek. Wliwem cizím, jehož bliže naznačiti nechci, zmařeno wšecko mé o tom úsilí. Protož já w únoru 1852

složil sem dobrowolně jak jednatelství českého Museum, tak i presidium sboru divadelního. A však ani to nestačilo k ukojení nových protivníků mých: když podle musejních statut, po vypršení dvojího cyklu, dne 29 čerence 1852 měl sem znovu do výboru musejního wolen býti, společnost celá, wyjma jedině dva mužě (Šafaříka i Bergra) příkladem potud neslychaným, odepřela mi hlasu svého. To byla pro mne rána, nad niž bolestnější jakžiw nepocítil sem, leda při smrti drahé mé manželky; ne proto, že musel sem opustiti Museum, ač to dosti bylo trpké, ale že w celé společnosti (výboru to národu českého) nenašli se než dva muži, kteří proti mně ani ustrašiti ani nawnaditi se nedali. Owšem mluwilo se té doby také o mém nastawajícím internování, s něhož sešlo pry konečně jen amrtím ministra knížete Šwarzenberka. Že sem dán byl, zároveň jiným pod zvláštní policejní dohlídku, na tom nedal sem sobě pranic záležeti.

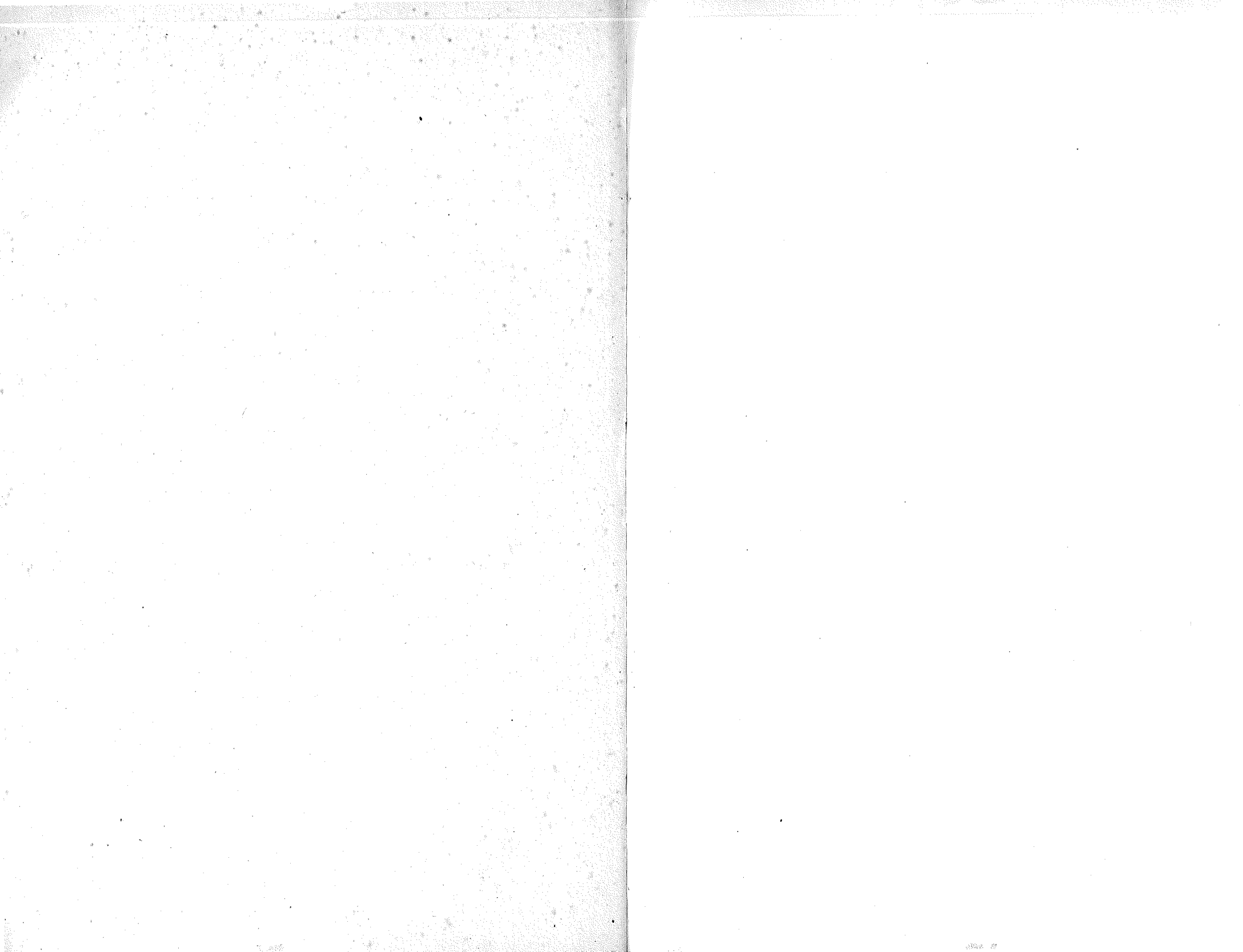
W létech 1851—1860 weškerým působením svým ani nezawadil sem o politiku, jakož to w dobách absolutistických jinak býti ani nemohlo; nebyl sem opět ničím wíce, nežli saukromým literatem a dějepiscem; wyhýbaw se všemu působení veřejnému, tráwil sem čas swůj nejwíce w Lobkowicích, na statku své manželky.

Ztráwil zimu r. 1852—3 s rodinou swau opět w Nizze, s jara 1853 zdržel sem se některý čas w Paříži, abych i tam wyskaumal, co pro starší dějiny české nalezti se dalo. W létě 1853 doktor Rieger, sauhlasivší w zásadách politických wždy nejwíce semnau, stal se mi zetěm, a od té doby bydlíme spolu až podnes. Pro nemoc dosti powážliwau, která s jara 1855 mne sklíčila, z nařízení Dr. Hamerníka užíwal sem toho léta i lázní Šternberských, i hroznového léčení w Dürkheimu za Reynem. Baron Wagemann, býwalý někdy president zemského saudu w Praze a we Widni a strýc mé manželky, umřew 31 čerence 1855, ustanowil byl mne a sestru mé ženy za universalní dědice: poněwadž ale záwět jeho psán byl wíce uměle nežli určité a prostě, a dopauštěl wyklady rozdílné, saudowé Wideňští postarali se o to, abych nezbohatnul a nezbujněl snad příliš. Podrobný wyklad cest, kteréž po ta léta konal sem opět po archivech a bibliotekách jak zemí okolních, tak i domácích, bylby příliš obšírný. Chorobný staw mé drahé choti byl příčinau, že dokonaw w rukopisu historii krále Jiřího Poděbrada, w měsíci září 1859 zawezl sem ji do Nizzy k zimowání tam již po páté; když ale na konci dubna 1860 wraceli sme se odtud přes Francii zase, upadla na cestě do nemoci, z kteréž jí nebylo wíce powstati. W marné naději jejího uléčení ztráwili sme celý měsíc máj w Marsilii, červen a červenec s wětšího dílu w Genevě, potom po delších zastáwkách w Basileji a Heidelberku, když ona jen hořela tauhau po návratu do wlasti, při rostaucí nemoci s nekonečnými nesnázezi přiwelz sem ji 14 srpna do Podmokl u Děčina, kdež aspoň tu měla potěchu, že skonala 18 srpna w kruhu swých dítek. —

Co dále po návratu konstitučního žiwota do Rakaus se mnau se dalo, nepotřebí mi tuším wykládati, ano skromné působení mé jak na sněmu českém, tak i w komoře panské rady říšské kamž císař pán 18 dubna 1861 powolatí mne ráčil, ještě dosti w paměti jest u přátel

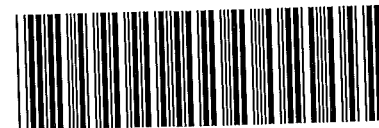
i nepřátel; také s historických prací swých složil sem teprw nedáwno počet veřejně, wydáwaw w listopadu r. 1864 pátého dílu Dějin swých částku první (1471 - 1500).

Když na mne a na milého zetě mého, pro působení naše we smyslu národním a federalistickém, žurnalistika německá počala opět kydati hanu a příkoří bez míry a konce, národ náš w Čechách i w Morawě, chtěje bezpochyby za protiwenství takowá dáti nám náhradu osvědčením přítulnosti své, obsypal nás tisícerymi diplomy čestného měšťanstwí a občanstwí tak náhle, že sme ani času neměli poděkowati se všude řádně, a museli projewiti hlubokau wděčnost swau osvědčením jen powšechným a veřejným. My však, i kdyby to se bylo nestalo, nepřestali bychom kráčetí po cestě své, jejížto jediný cíl jest národní blaho a sláwa, pevně a stále; aniž nás w tom mýliti bude ona persekuce, která w nejnowější době zdwihá se proti nám z táboru našinečw, kteříž činí pretensi na monopol swobodomyslnosti mezi námi.

REV15

ÚK PrF MU Brno

3129S33252